

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

Виконала: магістрант 2-го курсу, групи 8.2818-з
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування»
Ю.К. Єзерницька

Керівник: доцент кафедри соціальної філософії та
управління, доцент, к.філос.н.
Ель Гуессаб К.

Рецензент: професор кафедри соціальної
філософії та управління,
доцент, д.філос.н. Краснокутський О.В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління

Кафедра соціальної філософії та управління

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри соціальної філософії та
управління

_____ Т.І.Бутченко

«_____» _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Єзерницькій Юлії Костянтинівні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Забезпечення транспарентності діяльності органів публічної
влади в Україні

керівник роботи Ель Гуессаб Карім, к.філос.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «29» травня 2019 року № 802-с

2. Строк подання студентом роботи 12 грудня 2019 року

3. Вихідні дані до роботи Крет О. В. Інституалізація транспарентності
державної влади : автореф. дис. ... к.політ.н. : 23.00.02. Чернівці, 2010. 20 с.;
Пилаєва В.М. Адміністративно-правові засади забезпечення транспарентності в
діяльності органів виконавчої влади в Україні : дис. ... к.юрид.н. : 12.00.07.
Харків, 2017. 245с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати історію дослідження забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні. 2. Уточнити поняття «транспарентність», «публічна влада», «органи публічної влади». 3. Визначити принципи та методи дослідження забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні. 4. Визначення сутності, змісту та форм забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні. 5. Дослідити становлення забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні. 6. Проаналізувати забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні та інших країн світу. 7. Дослідити сучасний стан забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади (на прикладі діяльності Східного офісу Держаудитслужби в особі Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області). 8. Встановити основні чинники оптимізації забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Ель Гуессаб К., доцент кафедри соціальної філософії та управління	29.05.2019	29.05.2019
Розділ 2	Ель Гуессаб К., доцент кафедри соціальної філософії та управління	22.06.2019	22.06.2019
Розділ 3	Ель Гуессаб К., доцент кафедри соціальної філософії та управління	21.09.2019	21.09.2019

7. Дата видачі завдання 29 травня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень 2019	<i>виконано</i>
2.	Бібліографічний пошук	Квітень 2019	<i>виконано</i>
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2019	<i>виконано</i>
4.	I розділ	Червень 2019	<i>виконано</i>
5.	II розділ	Серпень 2019	<i>виконано</i>
6.	III розділ	Вересень 2019	<i>виконано</i>
8.	Систематизація висновків	Листопад 2019	<i>виконано</i>
9.	Нормоконтроль	Грудень 2019	<i>виконано</i>

Студент _____ Ю.К. Єзерницька
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ К. Ель Гуессаб
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Цапліна І.С.
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 102 сторінок, 81 позицій у списку літератури, 2 додатків.

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ, ПУБЛІЧНА ВЛАДА, ОРГАНИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, ПРОЗОРИСТЬ, ПУБЛІЧНІСТЬ, ВІДКРИТІСТЬ, ГЛАСНІСТЬ

Мета дослідження: виявлення особливостей забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні.

Об'єкт дослідження: публічна влада в Україні.

Предмет дослідження: забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, структурно-функціональний, аналіз статистичних даних.

Гіпотеза: законодавство що регулює діяльність органів публічної влади в Україні ґрунтується на окремих складових поняття транспарентності, однак принципи транспарентності не визначено нормами чинного законодавства України, що як наслідок створює низьку довіру до влади.

Висновки: 1. На сьогоднішній день в Україні діє низка нормативно - правових актів, що забезпечують відкритість та прозорість органів публічної влади. При цьому, відсутнє визначення «транспарентності органів публічної влади», яке визначається як відкритість, прозорість, гласність, публічність і підзвітність процесу формування, розвитку та функціонуванню публічної влади.

2. Забезпечення контролю за дотриманням законів про інформацію, про доступу до публічної інформації і європейських стандартів не тільки силами державних установ, а й громадських організацій.

3. Правовий механізм забезпечення транспарентності в Україні лише на початку свого формування. Законодавство містить окремі норми, які потребують удосконалення, а прийняття норми щодо забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади дозволить підвищить рівень довіри громадськості до неї.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	9
1.1. Історія дослідження забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні.....	9
1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «прозорість», «публічна влада», «органи публічної влади».....	15
1.3. Принципи та методи дослідження забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні.....	18
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	23
2.1. Сутність, зміст, форми забезпечення діяльності органів публічної влади в Україні.....	23
2.2. Становлення забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні.....	30
2.3. Порівняльний аналіз забезпечення прозорості в Україні та інших країнах світу.....	49
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	59
3.1. Сучасний стан забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні (на прикладі діяльності Східного офісу Держаудитслужби в особі Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області).....	59
3.2. Основні чинники оптимізації забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні.....	85
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	90
ДОДАТКИ.....	99

ВСТУП

Актуальність дослідження. Аналіз транспарентності як ключового принципу функціонування та забезпечення в органах публічної влади України європейських стандартів. Особливого значення ці питання набувають в умовах становлення і розвитку двостороннього діалогу громадськості та влада. Тенденції законодавчого закріплення та шляхи забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні.

Спроможний транспарентний Уряд у європейських країнах забезпечує належний рівень інформування та реалізації права участі кожного в процесі прийняття політичних рішень та підконтрольності влади.

Обізнаність людей про напрямки, способи та методи діяльності органів публічної влади є наслідком розвитку держави на засадах взаємної поваги та існування діалогу з владою.

Транспарентність сьогодні є однією із головних вимог до органів публічної влади в Україні, як сучасної, демократичної та правової держави, в якій встановлено найвищою цінністю людину.

Саме забезпечення органами публічної влади транспарентності діяльності у підготовці та прийнятті управлінських рішень є основою довіри громадськості до влади.

Проблемна ситуація полягає у плюралізмі підходів до розуміння основного поняття транспарентності. Забезпечення на належному рівні і якості транспарентності, на рівні європейських країн, органами публічної влади в Україні (публічне управління та врядування).

Проблематику забезпечення транспарентності органів публічної влади розвивали у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні правники, такі як Д. Гунін, О. Кошова, О. Кудіна, П. Манченко, Г. Пизіна, Д. Співак, В. Шамрай, М. Федотов, В. Ярошенко а також багато інших.

Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, питання забезпечення транспарентності не досліджено й існує прогалини у діяльності органів публічної влади в Україні.

Об'єктом дослідження виступає публічна влада в Україні.

Предмет дослідження – забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні.

Метою дослідження є виявлення особливостей забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких завдань:

– проведення аналізу історії дослідження забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні;

– уточнення змісту понять «транспарентність», «публічна влада», «органи публічної влади», «прозорість», «гласність», «публічність» та «відкритість»;

– визначення принципів і методів дослідження забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні;

– визначення сутності, змісту та форм забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні;

– дослідження становлення забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні;

– проведення аналізу забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні та інших країн світу;

– дослідження сучасного стану забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади (на прикладі діяльності Східного офісу Держаудитслужби в особі Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області);

– встановлення основних чинників оптимізації забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні.

Гіпотеза дослідження: базується на припущенні, що вдосконалення забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні дасть можливість:

– розуміння сутності поняття «транспарентність» як конституційно - правового принципу;

- введення в юридичний обіг поняття «транспарентність органів публічної влади»;
- адаптувати законодавство України до вимог європейського законодавства та стандартів;
- вдосконалення чинного законодавства з питань діяльності органів публічної влади;
- підвищити довіру громадян до органів публічної влади в Україні;
- зменшити рівень корупції у органів публічної влади.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

1.1. Історія дослідження забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні

Прозорість урядових дій розглядаються як важлива передумова макроекономічної фінансової стійкості, належного управління, і загальна фіскальна прямота.

Зародження інституту прозорості нерозривно пов'язане з появою держави. Протягом століть прозорість як явище проявлялось тільки в діяльності держави з управління країною. З появою книгодрукування, розвитком освіти та поступовим збільшенням чисельності освічених людей, які вміли читати, почався процес активного культивування потреби пересічних громадян в отриманні інформації. Боротьба за природні права, що призвела до переходу в багатьох державах від монархій до республік, а пізніше від авторитаризму до демократизму, вимагала інструментів масового доступу до інформації, якими стали засоби масової інформації. Боротьба за так звані інформаційні права сприяла утворенню норм права, які збереглися майже незмінними дотепер, насамперед широкого визнання набули права на вільне висловлення думок та вільне використання інформації [2, с. 15].

Історично ідея зародилася ще у законах стародавньої Греції (Спарта, Афіни), які зазначали, що уряд повинен діяти відповідно до фіксованих і передбачуваних правил та в штампі західного мислення, що втілений в ідеалі «уряду закону, а не людей» (Стаття XXX Конституції Массачусетса 1780 року).

Введення в науковий обіг та повсякденне життя терміну «прозорість» обумовлено концепцією «відкритого суспільства», розробленою відомим англійським філософом К.Поппером. У своїй праці

«Відкрите суспільство та його вороги» автор розглядає «відкритість» суспільства як багатоаспектне явище, що характеризується свободою поширення та отримання інформації від органів публічної влади за наявності розумних, встановлених законом обмежень. До основних положень побудови відкритого суспільства К. Поппер зазначає наступне: зміцнення свободи і усвідомлення зумовленої нею відповідальності; мир у світі; боротьба із зuboжінням населення; стримання демографічного вибуху; навчання не насильними методами вирішення конфліктів [38, с. 213].

Відповідно до Oxford Dictionary of Economics, політичні заходи транспарентності («transparency policy measures») – це заходи в політиці, робота яких є відкритою для громадськості. Транспарентність включає висвітлення питань: хто приймає рішення, які це рішення, хто виграє від них та хто платить за них. Транспарентність ставиться в протизвагу закритості політичних заходів, у межах яких важко визначити, хто приймає рішення, які ці рішення, та їх користь чи втрати від них [66].

Так, 24 серпня 1991 року Верховною радою України прийнято Постанову та Акт проголошення незалежності України. Україна стала незалежною державою з власною Конституцією, законами та постановами свого уряду. Одночасно для України постає проблема забезпечення належного рівня транспарентності. Так, з часом про транспарентність органів публічної влади почали говорити як про одну із засадничих умов демократії в Україні.

Теоретичні та практичні аспекти явища транспарентності є предметом дослідження у багатьох дисциплінах, таких як публічне управління, соціологія, політологія, юриспруденція та філософія.

Проблематика транспарентності також досліджується міжнародними неурядовими організаціями, такими як Transparency International чи Мережа ООН із питань державного управління (UNPAN).

Серед вітчизняних науковців досліджували транспарентність Е. Афонін, Н. Грищенко, Н. Гудима, І. Ібрагімова, Є. Тихомирова. Дослідження вчених

стосуються практичних аспектів забезпечення прозорості органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

У дослідженні сутності прозорості науковці поділяються умовно на три категорії.

Представниками першої категорії є українські дослідники Е. Афонін та О. Суший їх праця «Прозорість влади в контексті європейської інтеграції України: конспект лекцій до короткотермінового семінару в системі підвищення кваліфікації кадрів» змістовно поєднує поняття «відкритість» та «прозорість», «гласність» – «публічність». Фактично сформовано підхід, що «прозорість» об'єднує в собі поняття «прозорість», «відкритість» та «гласність». Вчені зазначають, що «прозорість – це засадна властивість політичної влади, яка забезпечує розвиток демократії, громадського суспільства шляхом відкритості дій різних гілок влади, процедури прийняття політичних рішень та активізації суспільного контролю над діяльністю органів державної влади та управління». Процеси розвитку громадянського суспільства та демократії, поза якими неможливе ефективне державне управління в сучасних умовах, ґрунтуються на досягненні суспільної згоди (солідаризації) та громадянського консенсусу, завдяки яким зміцнюється легітимність влади. Прозорість як інструмент, який налаштовує двосторонній політичний зв'язок між державою та громадянським суспільством. На їх думку, найчастіше значення прозорості пов'язується з доступом до інформації щодо соціальних, економічних, політичних та інших процесів, але, разом із тим наголошують, що недоцільно розглядати «взаємодію влади – громадянина» через одержання (надання) публічної інформації [2, с. 17].

Дослідниця О. Крет зазначає, що саме термін «прозорість» дає можливість комплексно розглянути проблему і розмежувати терміни, близькі, але не тотожні. Визначає прозорість державної влади як відкритість, прозорість, гласність, публічність і підзвітність процесу формування, розвитку та функціонування органів державної влади різного рівня та процесу прийняття ними рішень. Інтерпретуючи характеристики прозорості, зазначає, що:

прозорість як технологічна, відкритість як інституційна, гласність як інструментальна характеристики транспарентності, публічність як доступність будь-якої інформації щодо різних соціальних суб'єктів, підзвітність як контрольна функція транспарентності [29].

Українська дослідниця Є. Тихомирова, транспарентністю називає прозорість й об'єднує його з терміном відкритість, розглядає його як фактор: демократичного розвитку; інструмент забезпечення підконтрольності влади; засіб підвищення активності громадян, їхньої політичної свідомості; результат розвитку комунікацій між різними учасниками демократичного процесу; форму реалізації права громадян на якісну інформацію [69, с.40].

У сучасних умовах розвитку суспільного ладу України прийнято підхід М. Пашковської щодо розуміння сутності поняття «транспарентність», яка визначила його як сукупність компонентів, які формують належний рівень розуміння й обізнаності громадян щодо різних аспектів діяльності органів влади, а також забезпечують права і можливості доступу до інформації, участі у роботі органів влади, впливу на прийняття рішень та контролю за діяльністю посадових осіб [32, с.140].

Транспарентність поєднує у собі декілька понять, що визначають форми та способи функціонування органів публічної влади у демократичній державі. Така позиція, зокрема, співпадає із поглядами С. Романюка, оскільки в сучасному людиноцентриському вимірі з огляду на об'єктивні обставини транспарентність поєднує у собі такі поняття, як прозорість, відкритість, гласність, публічність, підзвітність [63].

Представником другої категорії розуміння транспарентності пов'язано з правом громадян на доступ до публічної про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Головною умовою дослідниця Н. Грищенко зазначає, саме доступ до інформації, однак зазначена позиція звужує значення транспарентності на думку інших дослідників [10].

Так, П. Манченко визначає транспарентність у двох аспектах: як важливість інформаційної складової транспарентності (право громадянин на

отримання інформації про діяльність публічної влади) та як комплексне явище, яке сприяє ефективному проведенню громадського контролю (як принцип здійснення публічної влади) [2].

Представники третьої категорії дослідників не звертаються до категорії транспарентності, а розглядають прозорість, відкритість та гласність як окремі, не тотожні категорії, що характеризуються певними напрямками у функціонуванні органів публічної влади.

Дослідник В. Мельниченко зазначав, що прозорість державної політики характеризується пасивністю споглядання інформації громадянами, а відкритість передбачає активних дій цих суб'єктів щодо політики [1].

Також, як певні принципи функціонування органів державного управління розглядала поняття відкритості та прозорості Н. Гудима. Принцип відкритості державної влади визначається як обов'язок забезпечення вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами. А принцип прозорості полягає у встановлених органами публічної влади умов залучення громадян до прийняття управлінських рішень [11].

Саме в контексті комунікації органів державної влади з громадськістю розглядає принцип прозорості й українська дослідниця Т. Андрійчук, а саме: формування розуміння населенням усіх аспектів діяльності органів публічної влади [1].

Дослідниця І. Ібрагімова вважає прозорість основою для забезпечення діалогу влади з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень і постійний доступ до інформації про діяльність органів публічної влади та їхніх посадових осіб [19].

Проблема забезпечення транспарентності у діяльності органів публічної влади досліджується не тільки вітчизняними дослідниками, а й закордоні вчені приділяють увагу цьому питанню у своїх працях.

Найчастіше транспарентність розглядають як інструмент демократії. Г. Пізіна визначає транспарентність як базову характеристику виконавчої влади, яка забезпечує розвиток демократії [2].

На думку Л. Валітової не може розкрити поняття «транспарентність» через терміни «відкритість», «гласність», «публічність», вони лише елементами транспарентності. Єдиною складовою транспарентності науковець вважає «доступність». Відкритість, гласність і публічність виступають засобами, що забезпечують доступність тієї чи іншої інформації. [6, с. 344].

Американські вчені наголошують на існуючій проблемі понятійного визначення транспарентності. На сьогодні, транспарентність є предметом значної кількості досліджень у різних площинах (міжнародна безпека, теорія переговорів, ефективність управління та інших), проте досліджень безпосереднього розкриття сутності поняття «транспарентність» є обмаль, вважають вчені М. Баухр і Н. Насірітуосі [65].

Аналізуючи різні підходи у трактуванні сутності транспарентності К. Худ пропонує тлумачити її як право і можливість громадян доступу до державної інформації та інформації про органи влади [67]. Аналогічне визначення ще з 1999 р. використовується Мережою ООН з питань державного управління (UNPAN): «транспарентність – це доступ громадян до інформації і сприяння у легкому розумінні громадськістю процесу прийняття управлінських рішень» [65].

Зокрема, Х. Парка, визначає поняття «транспарентності» як відкритий потік інформації [69]. Д. Альта і Р. Лоурі, визначають транспарентність як достовірність й доступність державної інформації [65]. Д. Кауфманна, трактує як збільшення потоку своєчасної та надійної економічної, соціальної та політичної інформації, яка доступна для всіх зацікавлених сторін [70].

Американська дослідниця С. Пьотровська, вживає поняття «державна (урядова) транспарентність» (англ. – “governmental transparency»), найважливішим елементом якої є саме рівень доступу до державної інформації [70]. Та виділяє декілька механізмів, які допомагають забезпечувати транспарентність державних органів: доступ до публічної інформації шляхом подання запитів, розкриття (розповсюдження) інформації органами влади, проведення відкритих зустрічей, інформаторство (whistleblowing).

1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «транспарентність», «публічна влада», «органи публічної влади»

Розкриття дефініції «забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні», на нашу думку, неможливе без дослідження її складових, таких як «транспарентність», «публічна влада», «органи публічної влади», а отже, постає необхідність уточнення вказаних понять.

Поняття «транспарентність» має іноземне походження. Англійське слово «transparent» перекладається як прозорий, зрозумілий, явний, з французької «transparent» – прозорий. Утворилось від латинських «trans» – прозорий, наскрізь та «pareo» – бути очевидним.

Початково термін використовувався для визначення сприятливості до світла («perviousness to light»); здатності пропускати крізь себе світло («diaphaneity»); легкості до сприйняття («pellucidity») [67, с. 3].

Категорія транспарентності як ознака адміністративної та політичної комунікації між публічною владою та населенням була розроблена в англо-американській соціальній науці, де прозорість перед об'єктом державного управління визначалось поняттям «transparency», а відкритість влади для участі в державному управлінні з боку членів суспільства – поняттям «openness».

Таблиця 1.1

Визначення терміну «транспарентність»

№ з/п	Визначення поняття «транспарентність»	Автор
1.	в широкому значенні, вимога до уряду діяти відповідно до фіксованих та опублікованих норм, базуючись на інформації та процедурах, які доступні для громадськості, і в чітко окреслених галузях діяльності	К. Худ [76]
2.	засадна властивість політичної влади, яка забезпечує розвиток демократії, громадського суспільства шляхом відкритості дій різних гілок влади, процедури прийняття політичних рішень та активізації суспільного контролю над діяльністю органів державної влади та управління	Е. Афонін та О. Суший [2]
3.	комплексне поняттям (прозорість діяльності органів державної влади та відкритість як форма громадської участі у формуванні та реалізації державної політики)	Романенко Є. О. [62]
4.	визначає транспарентність у двох аспектах: як важливість інформаційної складової транспарентності та як комплексне явище, яке сприяє ефективному проведенню громадського контролю	П. Манченко
5.	базова характеристика виконавчої влади, яка забезпечує розвиток демократії.	Г. Пізіна

Враховуючи вищезазначене, поняття «транспарентність» поєднує в собі категорії такі як: «прозорість», «гласність», «підзвітність» «публічність» та «відкритість».

Доцільно розмежувати поняття прозорості та відкритості.

Так, «прозорість» – це функціональна характеристика органів державної влади та органів місцевого самоврядування, визначається мірою обізнаності громадян стосовно сутнісних проявів матеріальної і процесуальної сторони їх діяльності; зрозумілості широкій громадськості її обумовленості, змісту і сенсу; виявляється у тому, що окремі громадяни та/або їх колективи, на які поширюється, або яких так чи інакше стосується рішення або дії органу публічної влади мають бути найповніше обізнані про них і те, яким чином вони будуть здійснені», а «відкритість» – функціональна характеристика органів державної влади та органів місцевого самоврядування, визначається мірою безпосередньої участі громадян у їх діяльності; виявляється у забезпеченні активного і реального впливу громадян та їх колективів на зміст публічно-управлінської діяльності через постановку вимог перед органами публічної влади щодо прийняття певних рішень, здійснення дій або утримання від них».

Таким чином, якщо прозорість, є рівнем обізнаності про дії влади, а відкритість можливість впливу на владу, то можна сказати, що обізнаності в діях влади не наступить, поки влада не буде діяти відкрито.

Однією із головних характеристик публічної влади, яка робить її доступнішою до громадського обговорення – гласність.

В політичній науці поняття «гласність» позначає політику максимальної відвертості у діяльності державних установ і свободи інформації.

Здатність влади здійснювати свої повноваження та виконувати свої функції перед громадськістю визначає її публічність.

А отже, транспарентність можливо розглядати як інструмент забезпечення розвитку демократії та підконтрольності (підзвітності) органів влади, засіб активності громадського суспільства та визначену владою форму реалізації прав на публічну інформацію.

Американські вчені у праці «Путівник до оволодіння транспарентністю» зазначають, що транспарентність передбачає створення (формування) максимально зрозумілого процесу управління та прийняття рішень, що своєю чергою дасть змогу залучати громадськість до діяльності органів влади [67, с. 3].

Таблиці 1.2

Визначення терміну «публічна влада»

Поняття	№	Суть	Автор	
Визначення поняття «публічна влада»	«вплив»	1	право керувати державою, політичне панування	Словник сучасної української мови [8].
		2	як пануюче становище окремих соціальних груп у суспільстві («володіння владою»).	Вебер, Дж. Френч, Б. Рейвен, П. Блау, Д. Ронг та інші
		3	засіб чи інструмент, що використовується певними соціальними одиницями суспільства для досягнення власних цілей («використання влади»).	Е. Кеплен, Г. Саймон, Р. Даль, Н. Полсбі та інші
		4	стан векторального функціонування суспільних відносин, що здійснюється шляхом їх контролю через різні види діяльності: встановлення (законодавчої), виконання (виконавчої), забезпечення (судової), перевірки, спрямування (контрольної) тощо	О. Сушинський [68, с. 26].
		5	основою влади є колектив, організоване, об'єднане товариство людей, що володіють свідомістю та волею із спільними інтересами різного характеру (політичного, соціально-економічного). Для реалізації цих інтересів виникає необхідність визначеної єдності дій. Таким чином виникає потреба в управлінні колективом, що породжує владу в колективі	В. Чиркін [70, с. 170].
	«публічний»	1	такий, який відбувається в присутності публіки, людей, прилюдний	Словник сучасної української мови [7].
		2	це державна (або публічна) влада для розв'язання певної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем	Леслі Пала [66].
		3	є «юридичною ознакою присутності держави у суспільних відносинах, які врегульовані позитивним правом, коли громадянин, сприймаючи Конституцію як Основний Закон, погоджується із передачею державі окремих природних суб'єктивних прав, які можуть відчужуватися, і таким чином публічна влада за своєю конституційно-правовою характеристикою набуває ознаки правосуб'єктності від суверенітету народу»	А. Селіванов [65, с. 32].

Розглянувши складові поняття «публічна влада» ми можемо зробити висновок, що публічна влада – це єдина система органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що здійснюють управління суспільно

значущими справами від імені громадян України, керуючись нормами чинного законодавства України на території нашої країни.

Суб'єктами публічної влади є органи публічної влади, що діють на трьох окремих рівнях: державному, регіональному та місцевому і складають систему органів публічної влад. Система органів публічної влади становить собою сукупність органів влади народу, які мають різні форми здійснення цієї влади. Кожен орган публічної влади створений для реалізації цілей і програм, які забезпечують захист прав, свобод і законних інтересів громадян, безпеку держави і суспільства, вирішення питань соціально-економічного та культурного значення.

Так, Шевчук Б. визначає «публічну владу» як право, здатність і можливість організації суспільного життя, що виступає у формі державної влади та влади місцевого самоврядування, здійснюється на основі принципів субсидіарності та пропорційності з широким залученням громадян за допомогою спеціального ієрархічно і територіально організованого апарату від імені суспільства з легітимним використанням примусу, має асиметричний характер і спрямована на вирішення суспільно значущих справ в інтересах суспільства [61, с. 137].

1.3. Принципи та методи дослідження забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні

Методологія дослідження магістерської роботи зумовлена метою та завданнями і ґрунтується на сукупності загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, які забезпечують всебічність, об'єктивність та повноту висвітлення обраної теми.

Проведення дослідження забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні вимагає визначення основних принципів та методів, від яких залежить якість отриманих результатів та висновків.

Метод – спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо).

Виходячи з зазначеного, в ході проведення дослідження буде взятий до уваги отриманий досвід роботи в органах державного фінансового контролю та емпіричні та теоретичні методи дослідження.

Для здійснення висновків про ефективність забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні використовується метод спостереження, або отримання інформації про об'єкт дослідження.

Невід'ємним методом дослідження є метод порівняння, в ході якого проводиться співставлення досліджуваних ознак транспарентності, порівняння різних точок зору вітчизняних науковців на проблеми транспарентності та шляхи їх розв'язання, порівняння вітчизняного та закордонного досвіду.

Також при дослідженні забезпечення е транспарентності пропонується провести анонімне анкетування. З нашої точки зору, проведення анкетування допоможе вивчити думку громадян.

Досліджувана проблематика є складним та багатостороннім явищем, складається з безлічі факторів, які потребують врахування, а отже в ході дослідження пропонується використання методу абстрагування, що є «уявним відволіканням від несуттєвих властивостей, зв'язків, відносин предметів і виділенні декількох найбільш важливих сторін об'єкта дослідження».

Теоретичні методи дослідження використовується для узагальнення отриманих результатів.

Невід'ємними методами дослідження є синтез та аналіз. За допомогою аналізу, пропонується провести дослідження окремих складових транспарентності. А за допомогою синтеза отримати більш обґрунтовані висновки.

Дослідження забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні неможливе без застосування системного підходу, сутність якого полягає у виявленні змісту прозорості.

За допомогою статистичного методу обробки та узагальнення статистичних даних пропонується провести дослідження міжнародних неурядових організацій стану забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в інших країнах.

Перелічені методи проведення дослідження, на нашу думку, дозволять отримати достовірні результати щодо забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні.

Принцип – основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо, основний закон якої-небудь точної науки; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось.

Проведення дослідження, на нашу думку, неможливе без застосування принципу розвитку і історизму, тобто встановлення передумов виникнення, еволюції, умови, що сприяли, або гальмували розвиток прозорості.

Принцип необхідності розкривається через актуальність дослідження.

Принцип доступності інформації є властивість системи (середовища, засобів і технології її обробки), в якій циркулює інформація, що характеризується здатністю забезпечувати своєчасний безперешкодний доступ суб'єктів до зацікавленої інформації. Доступність цієї інформації (офіційна інформація чи урядова інформація) є необхідною передумовою реалізації права на інформацію та багатьох інших суб'єктивних прав.

Що стосується принципу свободи обміну інформацією, то незважаючи на його законодавче закріплення, сама категорія «обмін інформацією» не має чіткого нормативного та наукового визначення, проте у різноманітних джерелах надається трактування такої інституції як інформаційний обмін, що є однією із головних складових даного принципу.

Принцип гарантованості права на інформацію, розглядається як гарантоване законодавством право людини збирати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб.

В магістерській роботі виділено наступні основоположні наукові принципи:

Принцип системності – пояснювальний принцип наукового пізнання, що вимагає досліджувати явища в їх залежності від внутрішньо пов'язаного цілого, яке вони утворюють, набуваючи завдяки цьому властиві цілому нові властивості. Принцип системності вимагає розмежування зовнішньої й внутрішньої сторін матеріальних або суспільних систем. Цей принцип направляє мислення на перехід від явищ до їхньої сутності, до пізнання цілісності системи, а також необхідних зв'язків розглянутого предмета з навколишніми предметами та процесами.

Принцип детермінізму. Це один з головних пояснювальних принципів наукового пізнання, що вимагає тлумачити феномени, що вивчаються, виходячи із закономірної взаємодії доступних емпіричному контролю чинників. Суть в тому, що налагодження інформаційних засобів сприятиме розвитку двосторонньої співпраці між суб'єктами громадянського суспільства та органами публічної влади.

Принцип розвитку. Цей пояснювальний принцип внутрішньо пов'язаний з іншими регулятивами наукового пізнання – детермінізмом і системністю. Він припускає розгляд того, як явища змінюються в процесі розвитку під дією певних причин, перетворення цих явищ у цілісну систему.

Принцип об'єктивності. Цей основоположний принцип пізнання стверджує, що об'єкт пізнання існує поза і незалежно від суб'єкта і самого процесу пізнання. З цього принципу випливає методологічна вимога – будь-який об'єкт дослідження треба приймати таким, як він є. Отриманий результат дослідження повинен виключати будь-який прояв суб'єктивності, щоб не видати бажане за дійсне. Принцип об'єктивності застосовувався в ході всього

дослідження. Цей принцип передбачає орієнтацію на отримання інформації, що характеризує об'єкт, що вивчається, без врахування бажань суб'єкта.

Невід'ємним принципом дослідження також є принцип плановості.

Також нами пропонується дотримуватися принципу соціального значення проведеного дослідження, тобто його важливості, подальших кроків розвитку, усунення перешкод для належного функціонування.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

2.1. Сутність, зміст, форми забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні

Демократична правова державність передбачає децентралізацію владних повноважень, поділ влади, політичний плюралізм, доступ громадян до участі в державних і суспільних справах, верховенство закону та рівність усіх перед ним. Визнання владою громадян як рівноправних партнерів, в свою чергу вимагає відкритість й прозорість у відносинах інститутів влади та громадянського суспільства. Процеси розвитку громадянського суспільства та демократії, поза якими неможливе ефективне публічне управління в сучасних умовах, ґрунтуються на досягненні солідаризації та консенсусу, завдяки яким зміцнюється легітимність влади.

Прозорість – це інструмент, який налаштовує двосторонній політичний зв'язок між державою та громадськістю.

Сам інститут прозорості базується на таких засадах:

- принцип поділу гілок влади на законодавчу, виконавчу та судову;
- якісне нормативно-правове забезпечення;
- підзвітність, відповідальність у діяльності органів публічної влади;
- наявність дієвих, конкретних механізмів і процедур реалізації прав доступу громадян до публічної інформації;
- рівень політичної культури.

Законодавче утворення інституту прозорості результат багаторічного розвитку нашої держави. Свобода висловлення думок та доступність, відкритість інформації є частиною невід'ємних прав людини, що дозволяє фізичним особам і суспільним групам відстоювати свої права.

У першому розділі нами досліджено поняття «транспарентність» та зроблено висновки про те, що проблема понятійного змісту «транспарентності» широко досліджується серед вітчизняних та зарубіжних науковців, однак відсутнє єдине визначення поняття. Дослідників умовно можливо розділити на три категорії, що говорить про актуальність та невирішеність даної проблеми, та в свою чергу про відсутність зв'язку між теоретичними надбаннями в цій галузці та практикою діяльності органів публічної влади. Подальші дослідження забезпечення транспарентності публічної влади з урахуванням вітчизняних реалій та зарубіжного досвіду є актуальними та необхідними для формування демократичної держави та відкритого суспільства.

Крім того, проблема забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні нерозривно пов'язана з формами та способами функціонування органів публічної влади та місцевого самоврядування у демократичній державі, а також обізнаності громадян щодо діяльності органів влади, забезпечення з боку держави належного та якісного доступу до інформації, участі громадян у діяльності органів влади, впливу на прийняття рішень та громадського контролю за діяльністю посадових осіб, вдосконалення чинного законодавства України

Отже, забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні є складним системним процесом, що потребує постійного удосконалення з урахуванням часу та потреб громадськості та відповідності світовим стандартам.

За систематизацією Л. Наливайко можливо виокремити наступні ознаки транспарентності:

- пріоритет транспарентності над закритістю;
- невід'ємний взаємозв'язок транспарентності і верховенства права;
- повнота та цілісність інформації;
- своєчасність отримання інформації;
- реальна можливість громадян вплинути на те чи інше рішення

На сьогодні принцип транспарентності є пріоритетним напрямком діяльності органів публічної влади [30, с. 55].

Розглядаючи транспарентність як принцип діяльності органів державної влади, що базується на її відкритості, прозорості, доступності, підзвітності, публічності, гласності, доступі до публічної інформації та участі громади в управлінні державними справами, також повинно бути в рамках чинного законодавства та виконуватись відповідно до встановлених норм. Враховуючи певні обмеження щодо доступу до інформації з обмеженим доступом. На сьогодні, як приклад можемо зазначити, таку інформацію яка стосується збереження національної безпеки у зв'язку з проведенням антитерористичної операції на сході нашої держави та інше. Тобто, прийняття певних рішень у нашій державі не можуть бути транспарентними відповідно до переліку інформації з обмеженим доступом, різних грифів секретності, що вказані в Законі України «Про державну таємницю». А отже, верховенство права є об'єктивним обмеженням транспарентності.

Надання інформації повинно бути у тому обсязі що більш повно та достовірно відображає рішення органу публічної влади.

Важливою ознакою транспарентності є своєчасне отримання інформації від органів державної влади. Рівень транспарентності напряду залежить від своєчасності отримання громадськістю публічної інформації, можливістю вплинути на прийняте рішення, оскільки процес розвитку держави залежить від прийнятих рішень органів публічної влади.

Цілісність інформації є за своєю суттю однорідною інформацією, що надається громадянам в одному вигляді і в повному обсязі, без вилучення окремих фраз із загального контексту, що можуть викривити сутність рішення, а повнота передбачає надання конкретної інформації та наслідків прийняття окремого рішення.

Рівень довіри громадськості нерозривно пов'язано із рівнем транспарентності органів публічної влади. Низький рівень відкритості, доступності та прозорості органів публічної влади породжує незадоволеність роботою влади та держави, а також створює сприятливі умови для корупції.

Міжнародна громадська організація по боротьбі з корупцією та дослідженню питань корупції у світі «Transparency International» є провідним світовим показником корупції в державному секторі. Індекс пропонує щорічний підсумок відносного ступеня корупції за рейтингом країн та територій з усього світу. Індекс спирається на 13 опитувань та експертних оцінок для вимірювання корупції у державному секторі у 180 країнах та територіях, даючи кожному бал від нуля (сильно корумпований) до 100 (дуже чистий) [71].

Таблиця 2.1

Індекс рівня корупції

№	Країна	2018	2017	2016	2015
120	Україна	32	30	29	27
114	Америка	34	32	31	32
138	Росія	28	29	29	29
18	Японія	73	73	72	75
11	Німеччина	80	81	81	81
36	Польща	60	60	62	63
70	Білорусь	44	44	40	32

На думку Є. Романенка, небажання піддавати свою діяльність відкритості та прозорості в сучасній практиці державного управління відображає наявність так званих вогнищ монопольного управління, позбавленого транспарентності, а отже, є безпосередньою умовою їх корумпованості. Це свідчить про нестабільність функціонування держави та комунікативну деконструктивність, яка негативно позначається на життєдіяльності суспільства загалом [62].

Реалізація принципу транспарентності органів публічної влади не зводиться лише до надання інформації громадськості про свою діяльність.

Реалізуються цей принцип за допомогою наступних форм:

- оприлюднення правових актів органів публічної влади;
- доступ громадян до інформації та документів органів публічної влади;
- проведення консультацій з зацікавленими громадськими організаціями;

– опитування та анкетування, для з'ясування громадської думки щодо важливих для громадськості й держави питань, обговорення проектів рішень органів публічної влади;

– погодження рішень органів публічної влади із зацікавленими громадськими організаціями та громадянами.

Отже, транспарентність органів публічної влади – це сукупність засобів та способів, що дозволяють інформувати громадськість про порядок діяльності органів публічної влади, функції, основні завдання, результати й прийняті управлінські рішення.

Розглядаючи транспарентність органів публічної влади через рівень відкритості та прозорості, можливо виокремити відповідні механізми, такі як доступ до публічної інформації, подання запитів, поширення інформації, проведення консультацій органами публічної влади з представниками громадських організацій.

Залучення громадськості підвищує ефективність уряду та покращує якість його рішень.

Відомий дослідник у сфері транспарентності П. А. Манченко зазначає, що «феномен прозорості визначається рівнем регулятивних дій та ієрархічністю системи управління». Виходячи із цього, вчений виділяє три рівні прозорості залежно від їх функціонального призначення в системі державного управління.

Перший рівень – прозорість у проведенні кадрової політики та розподілу всієї системи адміністративних повноважень. В цьому напрямку необхідно передусім ввести чітку регламентацію діяльності закладів та галузей шляхом культивування єдиної структури формалізованих обов'язкових норм, виконання яких має контролюватись відповідними інституціями.

Другий рівень – це забезпечення управлінської прозорості шляхом превентивних заходів організаційного характеру, що базуються на становленні більш досконалих бюрократичних процедур, які не допускають провокаційних зволікань в роботі. Це доповнюється широкими контрольними функціями з боку керівництва, у формі незапланованих ревізійних заходів адміністрації, систематизованої переробки тактики антикорупційних кампаній, ротації кадрів

з метою недопущення можливості концентрації влади у окремих «менеджерів» в результаті тривалого виконання одних і тих самих адміністративних обов'язків.

Третій рівень – прозорість процесу прийняття адміністративних рішень є кінцевим продуктом державно-управлінської діяльності. Це загострює увагу до регуляції, процесуальний характер якої вимагає від управлінця адекватного співвіднесення наданих йому владних повноважень, виводячи на перший план таку характеристику, як нейтральність, здатність знайти необхідний баланс між спрямованістю потенційного рішення та його можливими негативними наслідками; вміння визначити оптимальні рамки для розгляду справи, поєднувати загальні правила керівництва зі специфікою конкретного питання [62].

Одним із найкращих способів визначення забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади, на нашу думку, є проведення опитування у формі анонімної анкети.

Так, проведено анонімне анкетування працівників Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області. В ході анкетування проведено опитування 55 респондентів, серед яких 15 чоловіка (27,2%) та 40 жінок (72,8%). Серед опитаних респондентів, найбільше працівників з досвідом роботи 11-15 років – 27 респондентів (або 49%, з досвідом роботи 6-10 років – 21 респондентів (або 38%), найменше – з досвідом роботи 16-20 років – 7 респондентів (або 13%).

В наведеній анкеті на кожне питання пропонувалось оцінити за допомогою розподілу 100%, тобто чим найважливіший для респондента варіант, тим більше відсотків можна було за даний варіант віддати.

Питання опитування були наступні:

1. На скільки, на вашу думку, органами публічної влади забезпечено принцип прозорості?

2. Оцініть складові прозорості органів публічної влади в Україні: А. Відкритість; Б. Гласність; В. Прозорість; Г. Підзвітність.

3. Оцініть рівень довіри громадськості до органів публічної влади.
4. Оцініть участь громадських організацій у діяльності органів публічної влади.
5. Чи звертались ви до органів публічної влади із запитом на публічну інформацію, якщо так, оцініть результативність зазначених дій?

На думку опитаних респондентів, органами публічної влади принцип транспарентності забезпечено на рівні 45% (лише 5 респондентів зазначили показник вище 60%).

Серед складових транспарентності органи публічної влади відсотки розподілились наступним чином: Відкритість - 60 %, Гласність - 40%, Прозорість - 55%, Підзвітність -70%. При цьому, жоден респондент не вважає діяльність органів публічної влади в Україні транспарентною – у розумінні європейських стандартів та норм.

Рівень довіри громадськості оцінено на дуже низькому рівні (усі респонденти зазначили до 30 %).

Рівень участі громадських організацій отримав різні значення: 30 респондентів зазначили 40%-50%, 15 респондентів зазначили 55% та 10 респондентів зазначили 20%-35%.

Цікавим, результатом виявилось, те що серед опитуваних 55 респондентів, лише двоє звертались із запитом на публічну інформацію до органів публічної влади. А тому, оцінка зазначеного напрямку не є ґрунтованою, однак зазначили на рівні 85%.

Транспарентність, як правило, характеризується як необхідна умова для покращення якості уряду та належного управління. Зокрема, для прозорості необхідні такі фактори, як вільні ЗМІ та механізми підзвітності для ефективного функціонування.

2.2. Становлення забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні

Досліджуючи становлення прозорості діяльності органів публічної влади в Україні слід проаналізувати вже існуючі чинники забезпечення прозорості.

20 вересня 2011 року у рамках сесії Генеральної Асамблеї ООН країни-засновники (Бразилія, США, Норвегія, Філіппіни, та інші) започаткували міжнародну Ініціативу «Партнерство «Відкритий Уряд» підписавши Декларацію Партнерства.

У рамках Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» країни мають розробити План дій, яким визначити конкретні зобов'язання на певний період, координувати діяльність та втілювати зобов'язання; забезпечити відкритість процесу впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» та зворотнього зв'язку з громадськістю, опублікувати звіти та згода на незалежне оцінювання результатів діяльності.

Основні принципи Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд»:

1) прозорість: інформація про діяльність уряду є відкритою, всеохоплюючою, своєчасною, вільно доступною для громадськості, і такою, що відповідає основним стандартам відкритих даних;

2) участь громадян: уряд залучає громадян до участі в обговореннях, що сприяє прийняттю рішень, які враховують громадську думку, є більш інноваційними та ефективними;

3) підзвітність: наявність правил, норм і механізмів, які змушують урядові структури до обґрунтування своїх дій, здійснення діяльності відповідно до визначених для них вимог, реагування на критику, прийняття відповідальності за невідповідність дій законам або зобов'язанням;

4) технології та інновації для прозорості та підзвітності: уряд враховує важливість надання громадянам відкритого доступу до технологій, а також усвідомлює роль нових технологій в просуванні інновацій та важливість розширення можливостей використання технологій громадянами.

План дій з впровадження в Україні Ініціативи „Партнерство „Відкритий Уряд” складався з заходів, які запропонували громадськими експертами та в подальшому затверджені Урядом у 2012 році.

У жовтні 2013 року було проведено моніторинг результатів реалізації проекту «Партнерство Відкритий уряд» в Україні. Згідно з оцінюванням, яке здійснювалося за участі дев'яти громадських організацій, загальна результативність дій уряду склала 60% із 100% можливих.

У 2014 – 2015 роках був другий План дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд». Проект плану пройшов громадське обговорення в Інтернеті та публічні заходи у 4 регіонах України. В документі з'явився розділ «Партнери» із визначеними громадськими організаціями.

Основними напрямками реалізації «Партнерство «Відкритий Уряд» в Україні у 2012 – 2016 роках:

- сприяння діяльності інститутів громадянського суспільства, їх участі у формуванні та реалізації державної політики;
- забезпечення доступу до публічної інформації;
- запобігання і протидія корупції;
- підвищення якості надання адміністративних та соціальних послуг;
- впровадження технологій електронного урядування та розвиток електронної демократії.

У 2016 році під час Глобального саміту Партнерства «Відкритий Уряд» у Парижі систему публічних закупівель «ProZorro» визнано переможцем 3-ої щорічної премії «Open Government Awards 2016».

У 2016 році затверджено третій План дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», яким передбачено заходи з підвищення якості та прозорості надання адміністративних послуг та впровадження надання таких послуг в електронній формі, удосконалення механізму перевірки інформації про кінцевих бенефіціарних власників, забезпечення відкритості та прозорості здійснення публічних закупівель, створення системи «Community policing», розвитку електронної демократії тощо.

План також пройшов громадське обговорення й обрано заходи із запропонованих. Процес розроблення плану дій включено до нового Інструментарію участі та спільного творення Ініціативи як кращу практику залучення заінтересованих сторін.

З метою координації роботи органів виконавчої влади з реалізації Ініціативи Кабінет Міністрів утворив Координаційну раду з питань реалізації в Україні міжнародної Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд». У лютому 2017 році Уряд удосконалив координаційний механізм впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд».

Кабінетом Міністрів затверджено план дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2018 – 2020 роках, який, зокрема, передбачає:

- відкриття даних у сфері освіти і науки, охорони навколишнього природного середовища, бюджетного процесу та отримання міжнародної технічної допомоги;
- продовження роботи із запровадження надання пріоритетних електронних послуг;
- розвиток системи публічних закупівель;
- подальше відкриття інформації про бенефіціарних власників;
- реалізацію Ініціативи прозорості видобувних галузей та Ініціативи із забезпечення прозорості будівництва;
- створення он-лайн платформи для взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства.

План дій розроблявся з інститутами громадянського суспільства, пройшов широке громадське обговорення та реалізується у партнерстві з міжнародними організаціями.

Прийняттям плану Уряд України підтвердив свою прихильність до демократичних стандартів та цінностей Ініціативи, застосування принципів відкритого урядування.

Реалізація плану дій дозволить забезпечити належне виконання Україною зобов'язань у рамках міжнародної Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», підвищити рівень прозорості, відкритості та підзвітності державних інституцій та сприятиме посиленню співпраці органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства.

Заходи з впровадження систем «ProZorro» та «DoZorro», відкриття інформації про бенефіціарних власників, налагодження партнерства між Урядом та громадськістю в процесі реалізації Ініціативи відзначалась як зразок для інших країн.

З метою реалізації права громадян на об'єднання в Україні було прийнято Закон «Про громадські об'єднання» [40]. Положення попереднього Закону України «Про об'єднання громадян» від 1992 року, який регулював діяльність громадських об'єднань до 2013 року, викликали критику експертів, у 2008 році Європейським судом з прав людини він був визнаний недемократичним і наразі втратив чинність. Новий закон докорінно змінив правові та організаційні основи створення, діяльності, припинення громадських об'єднань.

У 2016 році задля підвищення ролі громадянського суспільства в різних сферах діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема щодо впровадження реформ, на підтримку ініціативи громадськості, а також з метою налагодження ефективного діалогу та партнерських відносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування з організаціями громадянського суспільства, передусім з питань забезпечення прав і свобод людини і громадянина указом Президента України утворено Координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства як консультативно-дорадчий орган при Президентові України та затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки [47].

Метою Стратегії є створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами публічної влади на принципах:

- пріоритету прав і свобод людини і громадянина;
- верховенства права;
- прозорості, відкритості та взаємно відповідальності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства;
- політичної неупередженості і недискримінації стосовно усіх видів організацій громадянського суспільства;
- забезпечення конструктивної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства;
- сприяння залученню громадськості до процесів формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення.

Реалізацію Стратегії передбачається здійснювати за такими стратегічними напрямками:

- створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку організацій громадянського суспільства;
- забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення;
- стимулювання участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України;
- створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці.

Заходу передбачають партнерство органів влади та громадськості у процесі виконання визначених завдань.

Для здійснення моніторингу та оцінки реалізації Стратегії Координаційна рада визначає критерії оцінки ефективності реалізації Стратегії. За результатами моніторингу та оцінки реалізації Стратегії Координаційною радою можуть вноситися пропозиції щодо актуалізації Стратегії [47].

З метою реформування системи адміністративних послуг у законодавчому полі здійснено низку заходів організаційного та нормативно-

правового характеру. Термін «адміністративні послуги» закріплено на законодавчому рівні в Україні у 2012 році. Впровадження Закону України «Про адміністративні послуги» основною метою якого є: покращення якості надання адміністративних послуг, спрощення доступу громадян до адміністративних послуг, підвищення зручності їх отримання [39]. Новий сервіс та стандарти надання адміністративних послуг реалізується за допомогою центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), які працюють із гнучкими годинами роботи, без обідніх перерв, через електронну чергу, доброзичливим персоналом, комфортною зоною для очікування, наявністю необхідних умов для осіб з інвалідністю та дітей.

Система надання адміністративних послуг – це інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура, яка об'єднує всі центри в єдиний інформаційний простір, до якого входять супровідні електронні ресурси: веб-сайт, електронний кабінет заявника, електронні інформаційні термінали, електронна система управління чергою, програма електронного документообігу та автоматизованого обміну даними з суб'єктами надання послуг та суб'єктами отримання послуг. Усі офіси мають єдиний контакт - центр для інформування про порядок надання послуг, стан черги, розгляду справи, попередній запис на прийом тощо. У ході активної розбудови широкої мережі ЦНАП Україна поступово стає сервісною державою.

Нормативно-правове забезпечення транспарентності в діяльності органів публічної влади в Україні розпочато із прийняттям Конституції України, якою закріплено право доступу до публічної інформації, право участі громадянина в управлінні державними справами, принципи прозорості, гласності та відкритості в діяльності публічної влади в Україні.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» є основним нормативно-правовим актом у сфері забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні. При цьому, Закон України «Про інформацію» визначає відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту всієї інформації

в державі, він закріплює загальні засади інформаційних відносин та засади державної інформаційної політики.

Чинне законодавство України ґрунтується на верховенстві права та системі єдиної правової цілісності нормативно-правових актів. Принципи гласності, прозорості, відкритості, підзвітності, доступ до публічної інформації знаходять своє закріплення в системі чинного законодавства: Конституції України та нормах чинного законодавства (законах України, міжнародних договорах, підзаконних нормативно-правових актів України, указів Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України й актів центральних органів виконавчої влади України).

З іншого боку, наявність великої кількості актів інформаційного законодавства України не забезпечує необхідну регламентацію питання власне забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні. У положеннях вищезазначених актів закріплено лише базові засади розвитку категорії транспарентності, існує безліч суперечностей та колізій між самими актами та невідповідність низки норм стандартам права ЄС [21].

Основу забезпечення транспарентності органів публічної влади в Україні породжують:

– ратифіковані Верховною Радою України міжнародно-правові акти (Віденська декларація і Програма дій, Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті», Загальна декларація прав людини, Конвенція про доступ до інформації (Орхуська Конвенція));

– Конституція України та нормативно-правові акти законодавства України (Закон України «Про інформацію», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», Закон України «Про державну таємницю», ряд Указів Президента України, актів уряду та інших нормативно-правових актів.

Отже, Загальної декларації прав людини, визначено право кожної людини на свободу переконань і на вільне їх виявлення, свободу безперешкодного дотримання своїх переконань та свободу пошуку та отримання й поширення інформації та ідей будь-якими засобами незалежно від державних кордонів [17];

Захист права кожної людини в навколишньому середовищі, сприятливі умови для здоров'я та добробуту людей, права на доступ до інформації, права участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань навколишнього середовища гарантується положеннями Орхуською Конвенцією [22].

Конституція України статтею 34 гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [27].

Також, ст. 50 Конституції України кожному гарантується громадянину право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а також право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту та поширення зазначеної інформації [27].

Конституції України забороняється збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини; кожний громадянин має право знайомитися в органах публічної влади та підприємствах, установах та організаціях з відомостями та інформацією про себе, якщо така інформація не є

таємницею [27]. У свою чергу, стаття 31 Конституції України гарантує кожному таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Частина 2 статті 50 визначає право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. Відповідно до ч. 3, 4 ст. 32 Конституції не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини; кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею [27]. У свою чергу, стаття 31 гарантує кожному таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Закріплене Конституцією України право на інформацію громадяни України реалізують, зокрема, керуючись законами України «Про інформацію» та «Про доступ до публічної інформації».

У законодавстві про інформацію в 2011 році прийнято ряд нових нормативно-правових актів, які розширюють права на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації.

Зокрема, у цій сфері прийнято Закон України «Про доступ до публічної інформації», Указ Президента України 05.05.2011 № 547 «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації», постанови Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 № 583 «Питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органах виконавчої влади» та від 13.07.2011 № 740 «Про затвердження граничних норм

витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію» тощо.

Закон містить перелік гарантій дотримання прав на надання публічної інформації, поетапний порядок доступу до неї, надає визначення таким поняттям як конфіденційна, таємна та службова інформація, регламентує порядок її отримання, визначає порядок і строки подання та задоволення запиту на інформацію, процедуру оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації [43].

Тобто, відмова у наданні інформації є обґрунтованою лише у разі, якщо розпорядник в листі вказує, якому саме з інтересів загрожує розголошення запитуваної інформації, в чому полягає істотність шкоди цим інтересам від її розголошення, чому шкода від оприлюднення такої інформації переважає право громадськості знати цю інформацію в інтересах національної безпеки, економічного добробуту чи прав людини.

Закон України «Про державну таємницю» закріплює право доступу окремих громадян до державної таємниці, а також одночасно встановлює й обмеження щодо оприлюднення секретної інформації [41].

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» вказує, що основними засадами внутрішньої політики в гуманітарній сфері є: забезпечення свободи засобів масової інформації та безперешкодного доступу до публічної інформації, створення умов для розвитку інформаційних технологій та інформаційного суспільства, широкої інтеграції і доступу громадян до світового інформаційного простору [45].

Державні органи, в межах їх компетенції, забезпечують доступ громадян та їх об'єднань до інформації державних органів та органів місцевого самоврядування, а також до інших джерел інформації у процесі реалізації Національної програми інформатизації згідно Закону України «Про Національну програму інформатизації» [53].

На нашу думку, вищезазначені нормативно-правові акти закладають фундамент існування транспарентності публічної влади в Україні.

Порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, є складовою частиною законодавства України про інформацію та закріплено Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації».

Засоби масової інформації України відповідно до законодавства України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю», не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес. Засоби масової інформації можуть проводити власне дослідження і аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати.

Влада в Україні є єдиною, в той же час за Конституцією України розподіляється на законодавчу, виконавчу і судову, кожна з яких діє незалежно, самостійно, у взаємодії з іншими гілками влади [27].

Так, Верховна Рада України є єдиним законодавчим органом який скеровує державну політику. Закон України «Про регламент Верховної Ради України» встановлює що засідання Верховної Ради є відкритими і гласними, крім випадків, установлених Конституцією України та цим Регламентом. Також, гласність засідань Верховної Ради забезпечується шляхом їх трансляції по телебаченню і радіо, публікації стенографічних бюлетенів засідань Верховної Ради, її рішень у Відомостях Верховної Ради України, газеті "Голос України" та інших виданнях Верховної Ради, а також шляхом розміщення

інформації на офіційному веб-сайті Верховної Ради [58]. Тобто, ми бачимо що у роботі законодавчого органу знаходять своє відображення основні складові принципу транспарентності (підзвітність, відкритість та гласність).

Уряд України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який діє у відповідності до норм Закону України «Про Кабінет Міністрів України», яким визначені повноваження і порядок діяльності Уряду [52].

Діяльність Кабінету Міністрів України ґрунтується на принципах верховенства права, законності, поділу державної влади, безперервності, колегіальності, солідарної відповідальності, відкритості та прозорості. Кабінет Міністрів України регулярно інформує громадськість через засоби масової інформації про свою діяльність, залучає громадян до процесу прийняття рішень, що мають важливе суспільне значення. Прийняття Кабінетом Міністрів України актів, що містять інформацію з обмеженим доступом, можливе лише у випадках, визначених законом, у зв'язку із забезпеченням національної безпеки та оборони України. Акти Кабінету Міністрів України підлягають обов'язковому оприлюдненню відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Всі проекти нормативно-правових актів оприлюднюються, крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та інших невідкладних випадків [52].

Слід також зазначити, що елементи принципу транспарентності також відображені у діяльності Уряду, а саме: підзвітність, публічність, доступність, відкритість та прозорість.

Судова влада є самостійною, незалежною сферою публічної влади й становить сукупність повноважень по здійсненню правосуддя, тлумаченню норм права, з відповідними контрольними повноваженнями спеціальних органів – судів. Судову владу можна визначити як самостійну на незалежну гілку державної влади, яка створена для вирішення на основі закону соціальних конфліктів між державою та громадянами, самими громадянами, юридичними особами; контролю за конституційністю законів; захисту прав громадян в їх відношеннях з органами виконавчої влади та посадовими особами, контролем

за додержанням прав громадян при розслідуванні злочинів та проведенні оперативно-розшукової діяльності, встановленням найбільш значущих юридичних фактів.

Кожна з форм судочинства регламентована досить детально самостійними законодавчими актами – Законом «Про Конституційний Суд України», Цивільно-процесуальним кодексом України, Кримінально-процесуальним кодексом України, Господарським процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України, Кодексом України про адміністративні правопорушення. Елементи принципу транспарентності також відображені у діяльності Судової влади.

Формування нових стосунків між владою та громадянами, стосунків, коли влада чує та слухає породжує громадську довіру до демократичних інститутів і легітимності влади.

Найбільш ефективним засобом взаємодії держави і суспільства у мережі Інтернет сьогодні є електронне урядування, метою якого є забезпечення взаємодії всіх гілок влади як між собою, так і з громадськістю та спрощення процедур отримання послуг.

На думку Чарлза Армстронга «Інтернет змінює один фундаментальний аспект демократичних систем, що існував протягом 7 тисяч років. Ця зміна може ознаменувати початок періоду демократичних інновацій, масштаби якого будуть зіставними з античною Грецією. Ця зміна приведе до формування демократичних систем, які відзначатимуться більшою динамічністю, меншою централізованістю і вищою відповідальністю, ніж ті, які ми знаємо сьогодні; ці системи передбачатимуть можливість для людей брати участь у їхньому функціонуванні такою малою або такою великою мірою, як вони того бажають; представництво в таких системах ґрунтуватиметься на мережах особистої довіри, а не на абстрактному зв'язку з партією. Це – зростаюча демократія» [3, с. 79].

Одним з таких інструментів відкритості влади є електронне урядування, що забезпечує нові форми комунікації між громадянами, бізнесом та владою,

безперешкодний доступ до публічної інформації та сприяє участі громадян у виробленні та впровадженні державної політики, наданні більш якісних послуг.

Визначення електронного урядування в Україні з'являється у 2010 році із Концепцією розвитку електронного урядування в Україні, а саме: «електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [20].

У Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки термін «електронне урядування» визначено як використання інформаційно-комунікаційних технологій для покращення ефективності системи державного управління, її прозорості та зручності, зокрема операційного компонента, що забезпечує діяльність державних органів.

Виділяють декілька основних видів (секторів) взаємодій:

– G2C (government to citizens – «уряд – громадяни») організація зворотного зв'язку з громадянами, метою якого є спрощення процедур отримання інформації та типових довідок;

– G2G (government to government – «уряд – уряд») автоматизація відносин і документообігу між установами;

– G2B (government to business – «уряд – бізнес») автоматизація податкових виплат, проведення електронних тендерів на постачання продукції [67].

Для багатьох країн світу характерні наступні етапи розвитку електронного урядування:

– створення веб-ресурсів міністерств, на якій зазначається інформація про основні цілі та завдання, напрямки діяльності. Сайти державних органів самостійні та мають посилання на інші веб-портали міністерств;

– поява інформації для громадян (зворотній зв'язок) та активна інформація (новини) про діяльність;

- поява електронних послуг на веб-порталі для громадян;
- поява електронної системи державного управління на основі єдиних стандартів, а також урядового порталу як єдиного для громадян і бізнесу.

Враховуючи вищезазначене ми можемо виокремити наступні наслідки впровадження електронного урядування:

- відкритість та прозорість діяльності органів публічної влади;
- підвищення якості надання адміністративних послуг;
- забезпечення доступу громадян до інформації органів публічної влади за допомогою сучасних інформаційних технологій;
- економія ресурсів;
- зменшення рутинної роботи;
- підвищення рівня демократизації суспільства.

Застосування інструментів електронного урядування сприятиме вирішенню багатьох проблем забезпечення транспарентності органів публічної влади в Україні.

Указ Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» передбачив низку завдань для органів публічної влади, зокрема: затвердження форм запитів на інформацію, порядку складання, подання запитів в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, електронною поштою, факсом, телефоном), встановлення алгоритму забезпечення оприлюднення інформації, ведення обліку запитів на інформацію, затвердження переліку відомостей, що становлять службову інформацію та інструкцій з питань обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, які містять відомості, що становлять службову інформацію тощо [35].

Задля підвищення ефективності та прозорості діяльності органів публічної влади шляхом впровадження та використання сучасних інформаційних технологій для надання інформаційних та інших послуг громадськості, забезпечення її впливу на процеси, що відбуваються у державі, розпорядники, які мають офіційний веб-сайт, зобов'язані оприлюднювати на

ньому інформацію, передбачену законодавством про доступ до публічної інформації та Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади».

Тобто, важливим кроком є закріплення в законодавстві «пасивного» доступу до публічної інформації, який полягає в зобов'язанні розпорядників інформації серед іншого оприлюднювати:

- прийняті ними рішення, тобто нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії (крім внутрішньо організаційних) – не більше 5 робочих днів з дня затвердження документа, а прийняті проекти рішень, що підлягають обговоренню – не пізніше 20 робочих днів до дати їх розгляду з метою прийняття;

- інформація про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси (структуру та обсяг бюджетних коштів, порядок та механізм їх витрачання тощо);

- перелік та умови отримання послуг, що надаються цими органами, форми і зразки документів, правила їх заповнення;

- порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності;

- інформація про систему обліку, види інформації, яку зберігає розпорядник;

- інформація про механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації;

- плани проведення та порядок денний своїх відкритих засідань;

- розташування місць, де надаються необхідні запитувачам форми і бланки установи;

- загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку;

- звіти, в тому числі щодо задоволення запитів на інформацію;

– інформація про діяльність суб'єктів владних повноважень, а саме про: їхні місцезнаходження, поштову адресу, номери засобів зв'язку, адреси офіційного веб-сайту та електронної пошти;

– прізвище, ім'я та по батькові, службові номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти керівника органу та його заступників, а також керівників структурних та регіональних підрозділів, основні функції структурних та регіональних підрозділів, крім випадків, коли ці відомості належать до інформації з обмеженим доступом;

– розклад роботи та графік прийому громадян, номери телефонів «гарячої лінії»;

– вакансії, порядок та умови проходження конкурсу на заміщення вакантних посад;

– перелік та умови надання послуг, форми і зразки документів, необхідних для надання послуг, правила їх оформлення; перелік і службові номери засобів зв'язку підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління, та їх керівників, крім підприємств, установ та організацій, створених з метою конспірації, оперативно-розшукової або контррозвідувальної діяльності;

– порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, їх дій чи бездіяльності;

– система обліку, види інформації, якою володіє суб'єкт владних повноважень;

– інша інформація про діяльність суб'єктів владних повноважень, порядок обов'язкового оприлюднення якої встановлений чинним законодавством.

Саме тому, з метою поліпшення умов для розвитку демократії, реалізації громадянами конституційних прав на участь в управлінні державними справами і на вільний доступ до інформації про діяльність органів публічної влади, а також забезпечення гласності та відкритості їх діяльності, усі державні органи повинні забезпечити систематичне розміщення і постійне оновлення на

офіційних веб-сайтах, у мережі Інтернет інформації про свою діяльність. Разом із Урядовим порталом, на якому регулярно оновлюється інформація про діяльність органів виконавчої влади, також функціонує урядова Інтернет - платформа «Громадянське суспільство і влада», метою якої є надання громадянам додаткових можливостей щодо участі у формуванні та реалізації державної політики. На сайті започатковано електронну форму консультацій, у зв'язку з чим відвідувачі можуть взяти участь в обговоренні урядових проєктів, висловити свої пропозиції та зауваження до них.

Крім того, можна ознайомитися з матеріалами органів виконавчої влади про проведені консультації з громадськістю, громадські слухання, конференції, семінари, «круглі столи».

Отримувати інформацію про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування громадськість також може завдяки праву вільного доступу на їхні засідання. При цьому, суб'єкти владних повноважень повинні заздалегідь повідомляти про свої засідання та забезпечувати належну організацію подібних заходів, з можливістю прямої відео- чи аудіотрансляцією.

Разом з тим, залишається проблемним питання наповнення інформацією офіційних веб-сайтів. Так місцеві органи виконавчої влади не завжди своєчасно і повною мірою виконують вимоги ст. 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [43].

Обмеження доступу до інформації та порядок її надання здійснюється відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Подібні застереження прийняті й у міжнародному праві, але якщо обмеження вводяться задля втілення демократичних цінностей.

Разом з тим, на теперішній час існують актуальні проблеми пов'язані з реалізацією органами державної влади та місцевого самоврядування положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» які полягають в продовженні практики видання органами виконавчої влади рішень з грифом «ДСК». Разом з тим, як відомо, однією з основних ідей Закону України «Про доступ до публічної інформації» було подолання надмірної таємності держави,

зокрема через встановлення жорстких обмежень щодо можливості віднесення публічної інформації до інформації з обмеженим доступом. Проте на практиці Кабінет Міністрів України досі продовжує приймати постанови, які мають гриф «для службового користування». Суспільству як і раніше не повідомляють назви таких актів, а це, на нашу думку, є прямим порушенням статей 6 та 9 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Проблемним питанням на сьогодні також є і те, що недотримання правила, згідно з яким обмежується доступ до інформації, а не до документа. Відповідно до частини сьомої статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» «обмеженню доступу підлягає інформація, а не документ». Якщо документ містить інформацію з обмеженим доступом, для ознайомлення надається інформація, доступ до якої необмежений. Однак не поодинокі випадки, коли в доступі до документа відмовляється саме на підставі того, що цей документ містить інформацію з обмеженим доступом.

На виконання міжнародних стандартів транспарентності органів публічної влади в Україні закріплено конституційно та забезпечується наступними нормами: громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби та органах місцевого самоврядування та інше.

Принципи транспарентності в діяльності органів публічної влади закріплені нормами Європейського Союзу та міжнародного права.

2.3. Порівняльний аналіз забезпечення транспарентності в Україні та інших країнах світу

Участь громадськості у процесі прийняття політичних рішень закладає фундамент забезпечення функціонування публічного управління інших

демократичних країн світу. Якісна та розвинута модель транспарентного публічного управління бере свій початок у Європейських країнах.

Спроможний транспарентний Уряд у країнах Європейського Союзу забезпечує належний рівень інформування та реалізації права участі кожного в процесі прийняття політичних рішень.

Законодавче закріплення права доступу до публічної інформації та принципів прозорості і відкритості є першим кроком на шляху до забезпечення принципу транспарентності в діяльності органів публічної влади.

Право доступу до публічної інформації, принципи прозорості та відкритості ще за довго до появи спеціального законодавства, передбачалось Конституціями країн Європи: ст. 100 Конституції Норвегії 1814 р. [25], ст. 105 Конституції Іспанії 1978 р. [24], ст. 20 Конституції Австрії 1987 р. [23], ст. 16 Конституції Швейцарії 1999 р. [28], ст. 268 Конституції Португалії 1989 р. [26] та інші.

Конституційні норми забезпечували права доступу громадськості до публічної інформації. Інформація про діяльність органів державної влади надавалась громадянам за нормами закону, хоча й з обмеженням.

Першою країною у світі, яка прийняла спеціальне законодавство про доступ до публічної інформації була Швеція – Закон про свободу видань від 1766 року. У 1951 році, президентом Фінляндії був прийнятий Закон про публічність офіційних документів, а у 1999 році закріплено принцип прозорості Законом про відкритість діяльності Уряду [69, с.39].

У 70-80 року в Європі з'являється тенденція прийняття спеціального законодавства в сфері забезпечення права доступу до публічної інформації та принципів прозорості, відкритості, гласності державної влади.

У 1970 р. у Норвегії був прийнятий Закон про свободу інформації, що надав будь-якій людині широке право доступу до публічної інформації. У 1978 р. відповідні норми були прийняті у Франції та Нідерландах.

Угорщина стала першою країною з демократією перехідного типу, яка прийняла відповідний акт – Закон про захист персональних даних і розкриття

даних, які становлять суспільний інтерес (1992 р.). Закон гарантував право доступу кожного до будь-якої інформації, що обробляється державними посадовцями [69, с. 42] та став свого роду модельним для інших країн Східної Європи, проголосивши розумні строки надання інформації та створивши механізм нагляду.

Принцип транспарентності в діяльності органів публічного управління був закріплений Європейською Економічною Комісією ООН у 1998 році Орхуської Конвенції «Про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля». Конвенція проголосила право на доступ до інформації та право участі громадськості в процесі прийняття рішень, доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища. Протягом 1990-2000 років країни Східної Європи прийняли законодавчі акти, що забезпечили утвердження права доступу громадськості до публічної інформації та прозорість публічної влади.

Міжнародна організація «Артикль 19» своїм виданням сформувала основу забезпечення транспарентності органів публічної влади. Збірник містить низку міжнародних стандартів: законодавство про свободу інформації повинно керуватися принципом максимального оприлюднення; публічні органи повинні бути зобов'язаними оприлюднювати ключову інформацію; публічні органи повинні активно сприяти відкритості уряду; винятки повинні бути ясними, описуватися вузько і підлягати суворій перевірці стосовно категорій «шкоди» і «суспільних інтересів»; запити стосовно надання інформації повинні опрацьовуватися швидко та справедливо, а також має бути доступним незалежний перегляд відмов; надмірна вартість не повинна перешкоджати особам подавати інформаційні запити; засідання публічних органів повинні бути відкритими для громадськості; закони, які суперечать принципу максимального оприлюднення, повинні бути змінені або скасовані; особи, які передають інформацію про правопорушення (інформатори), повинні бути захищеними [72].

На даний час законодавство Європейського Союзу містить велику кількість норм у сфері регулювання відносин транспарентності в діяльності органів влади та громадськості. Нормативно-правова база Європейського Союзу закріплює та гарантує на практиці забезпечення транспарентності в діяльності органів публічної влади.

У Європі актуальним є розробка громадськими організаціями спільно з представниками влади стратегій розвитку і програм, які націлені на вдосконалення відкритості уряду та участі громадськості в процесі управління. Серед них «Програма для Європи: пропозиції громадянського суспільства» від Європейського економічного і соціального комітету.

Невід'ємною частиною національного законодавства країн Європейського Союзу є норми та принципи права Союзу.

В основу Законодавства Союзу в сфері забезпечення транспарентності органів публічної влади покладено інноваційну схему залучення громадськості до процесу прийняття політичних рішень, що складається з 4 стадій:

- інформування;
- консультування;
- діалог;
- партнерство.

У 2002 році Європейська Комісія видала Повідомлення «Щодо розвитку культури консультацій та діалогу — Загальні принципи та мінімальні стандарти проведення консультацій із зацікавленими сторонами», відповідно до яких усім зацікавленим сторонам забезпечується рівний доступ до публічної інформації та рівноправне представлення в процесі формування політичного курсу [17].

Європейська Комісія закріпила механізм забезпечення права доступу громадян до публічної інформації: реалізація права на звернення до державних органів, упровадження електронного уряду, та опублікування документів з ініціативи самих державних органів [17].

Відповідно до Регламенту № 1049/2001 «Про публічний доступ до документів Європейського Парламенту, Ради та Комісії» громадянин має право

подати запит на отримання публічної інформації письмово, усно, поштою, у тому числі електронною, телефоном, що, у свою чергу, значно спрощує процес реалізації особою власних прав та економить робочий час державних службовців, підвищуючи ефективність праці державної служби. На етапі інформування громадськості прийнято використовувати наступні правові засоби: опублікування актів органів влади, створення центральних он-лайн - порталів, окремих сайтах органів публічної влади, опублікування публічної інформації в ЗМІ, офіційних бюлетенях, право на запит публічної інформації тощо.

Відповідно до статті 10 Рекомендації Ради Європи про доступ до офіційних документів: органам державної влади належить з власної ініціативи вживати всіх необхідних заходів щодо опублікування офіційних документів, які перебувають у їхньому розпорядженні, в інтересах підвищення прозорості та ефективності державного управління.

Стаття 19 Європейського Кодексу належної управлінської поведінки встановлює, що посадова особа дбатиме, щоб повідомлення про рішення, які позначаються на правах або інтересах окремих осіб, надавалися такій особі або особам у письмовій формі негайно після прийняття рішення. Крім того, усі рішення Установи, які можуть негативно позначитись на правах або інтересах приватної особи, супроводжуватимуться роз'ясненням підстав, на яких базується таке рішення, з чітким зазначенням відповідних фактів та законодавчої бази рішення. Посадова особа уникатиме прийняття рішень, що базуються на стисло або нечітко визначених підставах або ж таких, що не містять конкретної аргументації [15].

В. Пилаєва у своїй праці зазначає наступні висновки Європейського проекту «Правова ініціатива відкритості суспільства» («Open Society Justice Initiative») яким виявлено, що рівень запитів на інформацію є дуже високим у країнах демократій транзитного типу порівняно з країнами з високим рівнем розвитку демократії. Адже в таких країнах як Австрія, Нідерланди, Норвегія, Данія, Швеція, Фінляндія, Франція, Великобританія, Швейцарія, Італія,

громадяни не відчують гострої необхідності запитувати інформацію в органів влади. Державні посадовці систематично та заздалегідь надають актуальну публічну інформацію, розміщуючи її на власних сайтах, опубліковуючи в довідниках, звітах, державних вісниках. Принцип ініціативної позиції попереднього інформування громадськості органами виконавчої влади на сьогодні покладений в основу механізму отримання громадянами інформації про діяльність державних органів [33].

Таким чином, ми можемо стверджувати, що уряд країн демократій транзитного типу фокусують свою увагу на забезпеченні належного рівня отримання громадянами публічної інформації, у той час як країни з високим рівнем демократії, ще й створюють належні умови участі громадян у справах країни.

Наступним після інформування механізмом забезпечення транспарентності уряду виступає процес консультування органів виконавчої влади із представниками громадськості. У свою чергу, консультування забезпечується шляхом створення громадських рад, консультаційних груп та проведення публічних консультацій, у тому числі в режимі он-лай трансляції.

На європейському та національному рівнях відкритість політичного процесу гарантується шляхом формування у громадськості розуміння: проблем, над якими ведеться робота, механізмів проведення консультацій, кола учасників процесу консультування та чинників впливу на прийняття рішень при формуванні політичного курсу.

З метою забезпечення ефективності проведення публічних консультацій та їх належного застосування Європейська Комісія розробила практичні інструкції, вміщені на сайті Комісії, створила довідкову службу щодо роз'яснення мінімальних принципів та стандартів й організувала тренінги та інформаційно-просвітницькі заходи [17], створила Інтернет - контент офіційної інформації щодо комітетів та інших підрозділів Комісії, які проводять офіційні планові консультації з громадськими організаціями (CONECCS). Інструкції

Комісії було імплементовано на рівні національних законодавств Португалії, Польщі, Іспанії та інших країн-учасниць Європейського Союзу.

Європейська Комісія разом із урядами держав Європейського Союзу розробили головний засіб представлення інтересів громадського суспільства в органах державної влади та забезпечення політичного діалогу, що полягає у формуванні громадських рад. На рівні Європейського Союзу створено як консультативну структуру – Європейський економічний і соціальний комітет (ЄЕСК) та Комітет регіонів.

Забезпечення партнерства між громадянами та органами публічної влади залежить від рівня розвитку громадських організацій. На етапі побудови діалогу та партнерських відносин влади й суспільства основою є самосвідомість та відповідальність громадян. У Швеції діє Комісія щодо майбутнього Швеції на чолі з Прем'єр-міністром, Комісія розглядає проблемні питання держави з метою пошуку шляхів побудови державної політики. Міністерства Литви зобов'язані розсилати організаціям запрошення на громадські консультації, а за результатами Уряд готується доповідь, в якій відображає участь суспільства у вирішенні проблемних питань із інформацією, пропозиціями громадськості [73, с. 87].

Окрім того, по всій Європі створено спеціальні групи зв'язку уряду та недержавних громадських організацій, які відповідають за побудову відносин співробітництва між двома секторами.

У Німеччині відсутнє спеціальне законодавство в сфері закріплення відносин взаємодії громадського суспільств та влади. Реалізація відносин партнерства забезпечується нормою, яка закріплює свободу утворення недержавних громадських організацій та високим рівнем добровільного об'єднання громадян (біля 70% громадян віком понад 14 років добровільно та на безоплатній основі залучені у спілки/об'єднання та подібні утворення, причому майже половина з них (36%) на тривалий час перебирають на себе постійні функції та завдання).

У країнах Європи діяльність представницьких організацій регламентовано нормами права, законодавчі вимоги й обмеження порядку створення та функціонування недержавних громадських організацій. Можливість визнання конкретної неурядової громадської організації повноцінним партнером у питаннях розробки державної політики та прийняття управлінських рішень залежить від чіткого дотримання норм національного законодавства щодо порядку створення та діяльності установи даного типу. Поряд із зростаючим впливом недержавних громадських організацій на процес залучення громадськості до політичного процесу підвищується їх відповідальність перед народом. Неурядові громадські організації, діючи суворо до вимог законодавства, хоча і залишаються незалежними, враховуючи їх управлінський вплив, так само, як і органи державної влади, зобов'язані проводити свою діяльність відповідно до вимог принципу транспарентності та систематично звітувати перед громадськістю за висновками участі в діяльності органів влади. З метою забезпечення принципів транспарентності, взаємної відповідальності та підзвітності недержавних громадських організацій в країнах Європейського Союзу розроблені спеціальні збірники та кодекси їх поведінки у відносинах з органами державної влади.

Забезпечення діалогу та партнерських відносин влади та суспільства передбачає застосування різноманітних заходів: публічні дискусії, громадські форуми, збори, дослідження громадської думки, зустрічі, моніторинг, спільні робочі групи.

Статтею 11 Договору про Європейський Союз було введено новий інструмент «ініціатива громадян» - щонайменше одного мільйону громадян, що є громадянами значної кількості держав-членів, можуть запропонувати Європейській Комісії в межах її повноважень висунути будь-яку належну пропозицію з питань, щодо яких, на їхню думку, треба ухвалити правовий акт на виконання Договорів. Процедури та умови, необхідні для такої пропозиції громадян, визначаються відповідно до частини 1 статті 24 Договору про

функціонування Європейського Союзу та норм Рекомендації Єврокомісії № 211/2011, що ввела в силу Європейську громадську ініціативу.

Практика впровадження громадських ініціатив отримала своє закріплення на рівні країн-членів ЄС. Наприклад, у Нідерландах створено державний сайт (www.petities.nl), який поряд із правом подати петицію, надає кожному можливість започаткувати громадську ініціативу. Схожі сайти були створені органами виконавчої влади на місцевому рівні.

З появою нових технічних засобів переробки інформації, розвитку електронних і комп'ютерних технологій країни Європейського Союзу перейшли на систему електронного врядування. Е-врядування стало одним із ключових засобів забезпечення транспарентності та ефективності в діяльності органів публічної влади. Усі відомі засоби надання інформації та участі громадськості в процесі вироблення державної політики, контролю та моніторингу дій влади в країнах Європи здійснюються за посередництвом використання Інтернет-технологій.

Єдине вікно забезпечує швидкий та легкий доступ кожного до будь-якої публічної інформації через єдиний урядовий портал, так:

- 1) єдиний портал надання державними органами публічної інформації та послуг у Фінляндії (Suomi.fi);
- 2) Англії портал www.direct.gov.uk;
- 3) електронна система Естонії «X-Road»;
- 4) електронний уряд Італії – eGovernment, який надає інформацію про діяльність державних органів у вигляді статистичних даних та забезпечує отримання громадянами державних послуг;
- 5) у Нідерландах WeEvaluate та програми «eCitizen», «Citizenlink» та «Voting Assistant». Прийнята Хартія «eCitizen» та перелік стандартів виміру ефективності, прозорості та зручності урядових сайтів.

У Європейському Союзі діє веб-портал єдине вікно доступу до публічної інформації «Your voice in Europe», де громадяни отримують консультації та

беруть участь у консультаціях. Також, у Європі діє веб-портал «Інтерактивна розробка політики» (ІРП) для опитування та консультацій громадян.

Серед інноваційних технологій забезпечення можна виділити впровадження електронних посвідчень осіб та безпаперового документообігу (електронного підпису).

Як засіб електронної участі в політичному житті держави у Швейцарії існує портал е-референдумів, який забезпечує простий спосіб залучення громадян до управління державою.

Незалежна міжнародна організація WJP (The World Justice Project) працює над прогресом верховенства права у всьому світі. Індекс верховенства права Всесвітнього проекту вимірює те, як сприймає верховенство права широка громадськість у 126 країнах.

Дослідження ґрунтуються на чотирьох принципах: підзвітність, справедливості закону, відкрита влада, доступне та неупереджене правосуддя.

За результатами дослідження організації WJP Індекс верховенства права у 2019 році Україна займає 77 місце серед 126 країн. Зазначений результат є кращим у порівнянні з 2017-2018 роками на 4 позиції. У трійці кращих країн Індeksu верховенства права WJP 2019 були Данія (1), Норвегія (2) та Фінляндія (3); Найнижчі три - Демократична Республіка Конго (124), Камбоджа (125) та Венесуела (126) [68].

За результатами моніторингу даних про відкритість уряду у 2018 році (WJP Open Government Index) Україна посідала – 31 місце, а у 2019 році – 43 місце. Індекс відкритого уряду досліджує рівень відкритості уряду на практиці. WJP Open Government Index включає оцінки та рейтинги за чотирма аспектам:

- 1) рівень опублікування законів та урядових даних;
- 2) забезпечення права доступу до публічної інформації;
- 3) забезпечення громадської участі;
- 4) забезпечення механізму оскарження дій та рішень органів публічної влади.

Відповідно до норм європейського законодавства кожен громадянин Союзу має право особисто звернутися із скаргою до Омбудсмена. Тобто, механізмом контролю та підзвітності за виконанням органами публічної влади вимог принципу транспарентності у діяльності є Омбудсмен.

Європейський Омбудсмен розглядає скарги громадян щодо незадовільного управління в діяльності підприємств, установ і організацій.

Основні завдання Омбудсмена є контроль за процесом надання громадянам публічної інформації; додержання органами публічної влади у своїй діяльності принципів прозорості, відкритості, гласності; звітування перед Урядом та Парламентом; захист персональних даних.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

3.1 Сучасний стан забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні (на прикладі діяльності Східний офіс Держаудитслужби в особі Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області)

Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого координується Міністерством фінансів України (див. рис. 3.1).

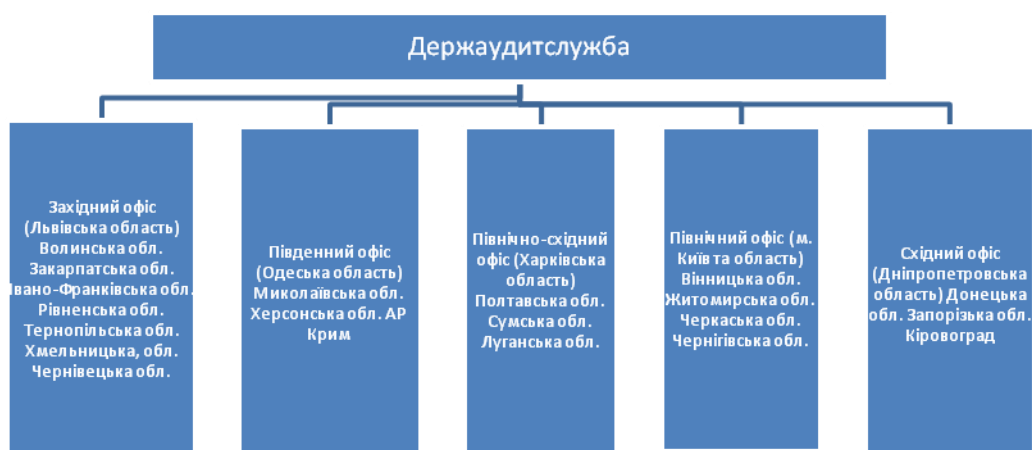

Рис. 3.1 Структура міжрегіональних територіальних органів Держаудитслужби

Основним завданням Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області є реалізація повноважень Держаудитслужби на території Запорізької області.

Державна аудиторська служба України відповідно до покладених на неї завдань здійснює контроль у:

– бюджетних установах і суб'єктах господарювання, на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно;

– суб'єктах господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні;

Державна аудиторська служба України відповідно до покладених на неї завдань здійснює контроль за:

– цільовим, ефективним використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів;

– досягненням економії бюджетних коштів і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів;

– цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), отриманих під державні (місцеві) гарантії;

– достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах під час складання планових бюджетних показників та відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі);

– відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів довгострокових зобов'язань за енергосервісом, затвердженим в установленому порядку, умовам закупівлі енергосервісу;

– дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів;

– дотриманням законодавства про закупівлі;

– веденням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку, а також складенням фінансової і бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та

звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету;

- виконанням функцій з управління об'єктами державної власності;
- станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у розпорядників бюджетних коштів, станом внутрішнього контролю в інших підконтрольних установах;
- усуненням виявлених недоліків і порушень;
- проводить оцінку управління бюджетними коштами, досягнення їх економії, стану фінансової і господарської діяльності, ефективності і результативності в діяльності підконтрольних установ;
- проводить оцінку достовірності фінансової звітності підконтрольних установ;
- сприяє забезпеченню законного та ефективного використання державних і комунальних коштів та/або майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку та складення фінансової звітності суб'єктами господарювання державного сектору економіки, визначеними в установленому порядку;

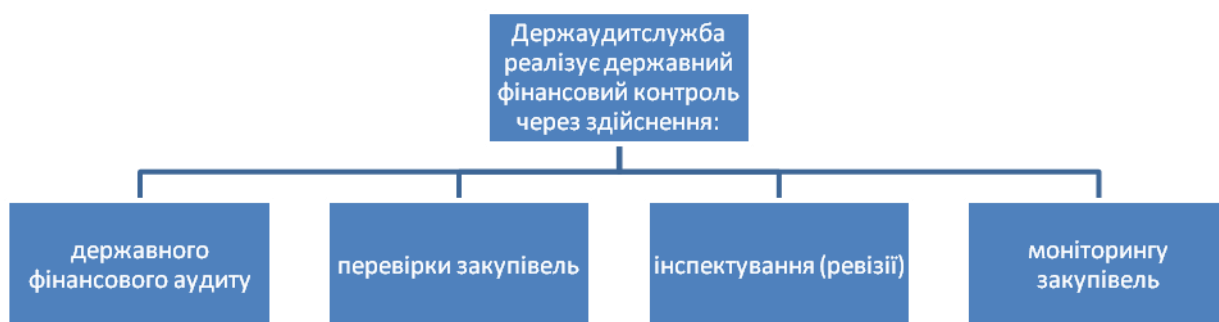

Рис. 3.2. Забезпечення здійснення Держаудитслужбою державного фінансового контролю

Вказані види контролю Держаудитслужби за стадією контролю можна розподілити на:

1) попередній контроль, або контроль до здійснення господарських рішень, що реалізується у формі аудиту окремих операцій, моніторингу закупівель;

2) безпосередньо фінансовий контроль, або контроль після здійснення господарських операцій, який здійснюється у формі аудиту (див. рис. 3.2. та 3.3).

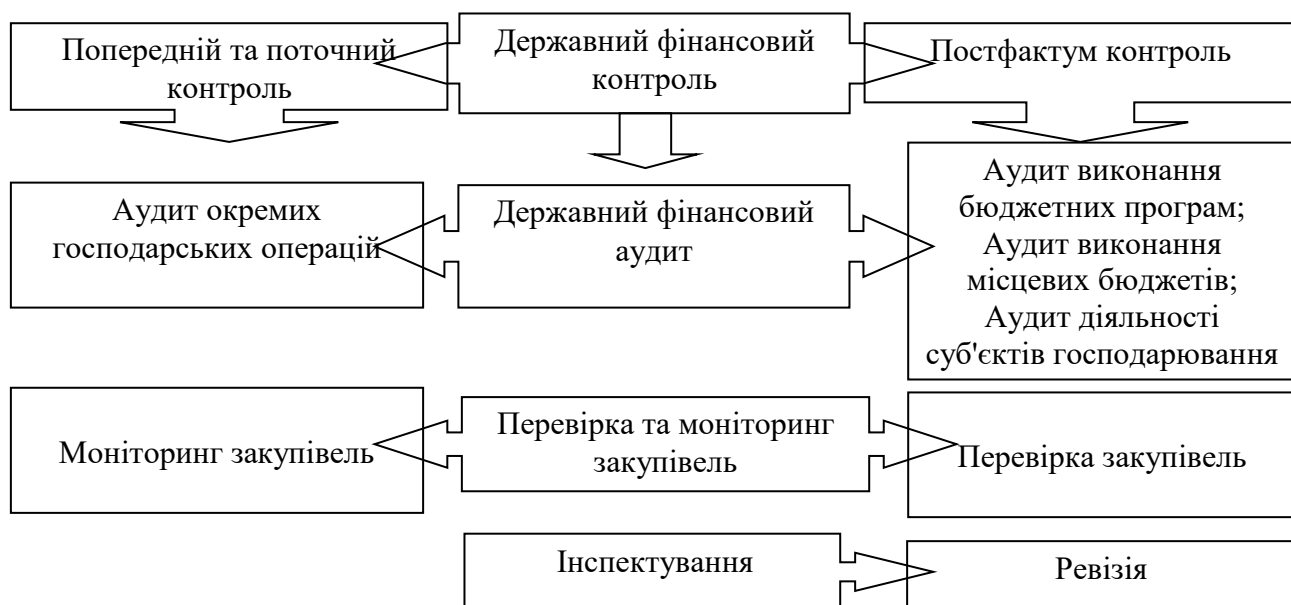

Рис. 3.3. Інструменти державного фінансового контролю, що реалізуються Держаудитслужбою

Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області у своїй діяльності дотримується принципів прозорості і відкритості шляхом оприлюднення інформації про свою діяльність, надання інформації на інформаційні запити та розгляду звернень, що надходять від громадян та від інститутів громадського суспільства.

Управління для широкого та об'ємнішого висвітлення в мас-медіа результатів своєї діяльності також співпрацює із ЗМІ, опубліковує інформації на офіційному сайті Держаудитслужби, а також задля інформаційно-роз'яснювальної роботи здійснює публікування матеріалів у Всеукраїнському науково-практичному журналі «Фінансовий контроль».

Всеукраїнський науково-практичний журнал «Фінансовий контроль» являється загальнодержавним періодичним офіційним фаховим виданням Державної аудиторської служби України, спрямованим на попередження порушень у фінансово-господарській діяльності підприємств, установ та організацій. Оpubліковані в журналі матеріали сприяють розвитку професійних знань і практичних навичок працівників бухгалтерських і фінансових служб, допомагають правильному веденню бухгалтерського обліку та фінансової звітності, прийняттю законних та ефективних управлінських рішень.

В журналі систематично розміщується інформація про результати роботи Державної аудиторської служби України, аналізуються результати контрольних заходів, які проводились Державної аудиторської служби України та її міжрегіональними територіальними органами, оприлюднюються найбільш поширені та типові порушення фінансової дисципліни і недоліки у фінансово-господарській діяльності, роз'яснення причин і умов, які призводять до їх допущення, а також рекомендації щодо запобігання та профілактики фінансових порушень.

На офіційному сайті Держаудитслужби громадяни можуть ознайомитись зі структурою, нормативною базою, планами і звітними даними роботи Держаудитслужби, а також результатами контрольних заходів. Також активно оновлюється офіційна сторінка Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області у соціальній мережі Facebook.

Забезпечення конструктивного діалогу з громадськістю є важливим аспектом діяльності Держаудитслужби, адже до обговорень проектів нормативно-правових та регуляторних актів, розроблених Держаудитслужбою залучаються представники громадськості та Громадської ради при Держаудитслужбі.

Громадська рада при Державній аудиторській службі України (далі – Громадська рада) є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним

для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Основними завданнями Громадської ради є:

- 1) сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами;
- 2) здійснення громадського контролю за діяльністю Держаудитслужби;
- 3) сприяння врахуванню Держаудитслужбою громадської думки під час формування та реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Громадська рада відповідно до покладених на неї завдань:

- 1) готує та подає Держаудитслужбі пропозиції до орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю, а також щодо проведення консультацій, не передбачених таким планом;
- 2) готує та подає Держаудитслужбі пропозиції щодо організації консультацій з громадськістю;
- 3) подає Держаудитслужбі обов'язкові для розгляду пропозиції з питань, щодо яких Держаудитслужба проводить консультації з громадськістю, а також щодо підготовки проектів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації державної політики у сфері здійснення державного фінансового контролю, удосконалення роботи Держаудитслужби;
- 4) проводить відповідно до законодавства громадську експертизу діяльності Держаудитслужби та громадську антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, які розробляє Держаудитслужба;
- 5) здійснює громадський контроль за врахуванням Держаудитслужбою пропозицій та зауважень громадськості, забезпечення нею прозорості та відкритості своєї діяльності, доступу до публічної інформації, розпорядником якої є Держаудитслужба, а також дотриманням нею нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції;

б) інформує в обов'язковому порядку громадськість про свою діяльність, прийняті рішення та їх виконання на офіційному веб-сайті Держаудитслужби та в інший прийнятний спосіб;

7) збирає, узагальнює та подає Держаудитслужбі інформацію про пропозиції інститутів громадянського суспільства щодо вирішення питань, які мають важливе суспільне значення;

8) організовує публічні заходи для обговорення актуальних питань розвитку сфери державного фінансового контролю;

9) готує та оприлюднює щорічний звіт про свою діяльність.

Громадська рада має право: утворювати постійні та тимчасові робочі органи (правління, секретаріат, комітети, комісії, експертні групи тощо); залучати до роботи Громадської ради працівників Держаудитслужби, представників вітчизняних та міжнародних інститутів громадянського суспільства, експертних і наукових організацій, підприємств, установ та організацій (за згодою їх керівників), а також окремих фахівців (за згодою); організовувати і проводити семінари, конференції, засідання за круглим столом та інші заходи; отримувати в установленому порядку від Держаудитслужби інформацію, необхідну для забезпечення діяльності Громадської ради; отримувати від Держаудитслужби проекти нормативно-правових актів з питань, що потребують проведення консультацій з громадськістю, у триденний строк після початку таких консультацій. Члени Громадської ради мають право доступу в установленому порядку до приміщень, в яких розміщена Держаудитслужба.

Формування та діяльність Громадської ради регулюється Положення про Громадську раду при Державній аудиторській службі України затвердженого наказом Держаудитслужби від від 12.03.2019 № 74.

Склад Громадської ради затверджен наказом Держаудитслужби від 12.03.2019 №73, до якої входять 8 осіб: голова громадської ради, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філософських наук, професор, академік Національної академії наук України

Л. Губерський, заступник голови громадської ради, завідувач кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, доктор І. Чугунов, радник з економічних питань Українського союзу промисловців і підприємців В. Гордієнко, завідувач кафедри фінансів Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор економічних наук, професор І. Лук'яненко, член громадської організації «Суди без корупції», директор Фінансово-правового коледжу О. Ракітіна, експерт з питань визначення платоспроможності та економічної безпеки, голова громадської організації «Громадська ініціатива «Антикорупційний монітор» Д. Остапчук, член громадської організації «Платформа Громадський Контроль» Д. Селін, виконавчий директор громадської організації «Центр громадського моніторингу та досліджень» Ю. Кузько.

Державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю через проведення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування (див. Додаток Б, табл.1). Порядок проведення органом державного фінансового контролю державного фінансового аудиту, інспектування та перевірок державних закупівель установлюється Кабінетом Міністрів України [54].

Інспектування здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності установи. Результати ревізії викладаються в акті.

Акт ревізії – документ, який фіксує факт проведення та результати перевірки. Заперечення, зауваження до акта ревізії (за їх наявності) та висновки на них є невід'ємною частиною акта ревізії.

Акт ревізії містить:

– вступну частину, в якій зазначаються підстава для проведення ревізії, тема ревізії, повна назва об'єкта контролю, його місцезнаходження, відомості про організаційно-правову форму та форму власності, дати початку і закінчення ревізії, період, який підлягав ревізії, перелік посадових осіб контролюючого органу та залучених спеціалістів, що проводили ревізію, перелік посадових

осіб, які відповідали за фінансово-господарську діяльність об'єкта контролю у період, що підлягав ревізії;

– констатуючу частину, в якій наведено інформацію про результати ревізії в розрізі кожного питання програми із зазначенням, за який період, яким способом (вибірковим, суцільним) та за якими документами перевірено ці питання, висновок про наявність або відсутність порушень законодавства, а також у разі наявності визначений в установленому законодавством порядку розмір збитків, завданих державі чи об'єкту контролю внаслідок таких порушень.

Акт ревізії складається у трьох примірниках: перший – для контролюючого органу, другий – для об'єкта контролю, третій – для передачі правоохоронним органам у випадках, передбачених цим Порядком та законодавством.

Відповідно до нормативно-правових актів, які регламентують діяльність органів Держаудитслужби, третій примірник акта ревізії до передачі правоохоронному органу зберігається у матеріалах ревізії. На звернення правоохоронного органу про видачу акта ревізії у разі, коли третій примірник вже надіслано іншому правоохоронному органу, контролюючий орган повідомляє про його назву, реквізити супровідного листа та видає завірену копію акта ревізії.

За результатами проведення ревізії з окремих питань програми посадовими особами контролюючого органу та залученими спеціалістами, що проводили ревізію в складі групи, можуть за рішенням керівника групи складатися довідки, які підписуються відповідною посадовою особою контролюючого органу чи спеціалістом та працівниками об'єкта контролю, що є відповідальні з цих питань. Довідки складаються в одному примірнику, видаються керівнику групи для прийняття рішення щодо включення до акта ревізії викладених в них фактів та долучаються до матеріалів ревізії. На вимогу об'єкта контролю йому можуть бути видані копії довідок.

Наступною формою контролю є перевірка державних закупівель полягає у документальному та фактичному аналізі дотримання підконтрольними установами законодавства про державні закупівлі та проводиться органом державного фінансового контролю на всіх стадіях державних закупівель. Результати перевірки державних закупівель викладаються в акті перевірки. Акт перевірки державних закупівель, відповідно до Порядку проведення перевірок державних закупівель Державною аудиторською службою та її міжрегіональними територіальними органами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 631, оформляється як і акт ревізії.

Різновидом державного фінансового контролю є державний фінансовий аудит, який полягає у перевірці та аналізі органом державного фінансового контролю фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті.

За результатами аудиту складається звіт, який повинен включати висновки стосовно дотримання законодавства і забезпечення ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та обґрунтовані рекомендації щодо її удосконалення.

Крім того, орган Держаудитслужби з метою інформування громадськості розміщує звіт на офіційному веб-сайті Держаудитслужби, відповідно до:

– п. 30 Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.08.2004 №1017;

– п. 32 Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту державних (регіональних) цільових програм затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2018 №692;

– п. 32 Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 №252;

– п. 29 Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту місцевих бюджетів затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.2007 №698;

– п. 29 Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту інвестиційних проектів затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.09.2018 №740;

– п. 32 Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 №1147.

Крім того, відповідно до законодавства, Держаудитслужба при проведенні контрольних заходів має право проводити зустрічні звірки. Зустрічна звірка – метод документального та фактичного підтвердження у об'єкта виду, обсягу і якості операцій та розрахунків для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку об'єкта контролю.

За результатами зустрічної звірки складається у чотирьох примірниках довідка, перший, другий та третій примірники якої долучаються до відповідних примірників акта ревізії. Четвертий примірник довідки складається для підприємства (установи чи організації), на якому проводилася зустрічна звірка.

Також, специфіку роботи Держаудитслужби визначає Порядок взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України, який затверджено спільним наказом Головкиру, МВС, СБУ, Генпрокуратури від 19.10.2006

№346/1025/685/53 і зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 25.10.2006 за №1166/13040. Так, відповідно до зазначеного Порядку взаємодії, працівники органів Держаудитслужби за зверненнями правоохоронних органів можуть брати участь у перевітках, що проводяться правоохоронними органами у підконтрольних установах (з питань, визначених в абзаці першому пункту 2.2 цього Порядку), та на інших об'єктах контролю (з питань, визначених в абзаці другому пункту 2.2 цього Порядку), – як спеціалісти.

У ході участі у перевірці спеціаліст використовує свої спеціальні знання і в межах компетенції надає консультації та відповіді на порушені питання, при цьому фіксує факти порушення законодавства з питань використання і збереження фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильності визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, стану і достовірності бухгалтерського обліку і фінансової звітності, визначає розмір заподіяної матеріальної шкоди (збитків) та посадових (службових) осіб, внаслідок дій або бездіяльності яких допущено порушення законодавства та завдано матеріальну шкоду (збитки).

Результати участі спеціаліста у перевірці оформляються довідкою, яка складається на чистому аркуші та підписується спеціалістом із зазначенням посади та назви органу, у якому він працює. Довідка складається у двох примірниках, один з яких після підписання спеціалістом надсилається правоохоронному органу – ініціатору перевірки. Другий примірник довідки залишається у відповідному органі Держаудитслужби.

Окремо слід зазначити, що специфічною рисою виконання Держаудитслужбою покладених завдань щодо здійснення державного фінансового контролю є наявність у матеріалах контрольних заходів документів та інформації, які утворюються іншими суб'єктами – об'єктами контролю. Так, для підтвердження виявлених ревізією фактів посадові особи контролюючого органу у разі потреби отримують від об'єкта контролю завірені копії документів, які засвідчують відповідні факти, і долучають їх до матеріалів ревізії.

Таким чином, в Держаудитслужба за результатами виконання покладених завдань в матеріалах контрольних заходів накопичується значний обсяг копій документів, первинним розпорядником яких виступають інші суб'єкти. Крім того, у актах перевірок здійснюється посилання на зазначені документи при фіксації виявлених порушень.

При цьому, відповідно до законодавства у сфері доступу до публічної інформації, Держаудитслужба зобов'язана надавати зазначені документи у разі надходження запитів про доступ до публічної інформації.

Разом з тим, на виконання вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про інформацію» та постанови Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 № 736 «Типову інструкцію про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію», Держаудитслужбою видано наказ від 24.01.2017 № 10 «Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію Державної аудиторської служби України».

Відповідно до Переліку до відомостей, що становлять службову інформацію Держаудитслужби відносяться: документи пов'язані з допуском або наданням доступу до державної таємниці; Журнали: обліку вхідних документів, обліку підготовлених документів, обліку журналів, карток і завершених провадженням справ, інвентарного обліку письмових зброшурованих матеріалів; Номенклатура секретних справ; Акти загальних перевірок наявності секретних документів, справ та інших матеріальних носіїв секретної інформації; Акт про вилучення для знищення секретних документів; Акти за результатами експертної оцінки матеріальних носіїв інформації; Плани заходів щодо охорони державної таємниці; Перелік режимних приміщень (зон, територій; Інформація щодо виїзду за межі країни в приватних справах Голови Державної аудиторської служби України; Список працівників Держаудитслужби, які допускаються до роботи на запасних пунктах управління під час проведення навчань і тренувань, в особливий

період, в умовах надзвичайного стану або під час виникнення надзвичайної ситуації; Документи Держаудитслужби, у яких використана службова інформація, отримана від інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій; Відомості з питань мобілізаційної підготовки, які не підпадають під дію статей Зводу відомостей, що становлять державну таємницю; Звіт та перелік посад і професій військовозобов'язаних, які підлягають бронюванню на період мобілізації та на воєнний час і працюють в Державній аудиторській службі України, які не підпадають під дію статей Зводу відомостей, що становлять державну таємницю; Відомості про порядок переведення органу державної влади, іншого державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації на режим роботи в умовах особливого періоду, які не підпадають під дію статей Зводу відомостей, що становлять державну таємницю та інше.

На документи, які містять інформацію з зазначеного переліку, розповсюджуються вимоги, встановлені Інструкцією про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію.

Як можна побачити з наведеного переліку, інформація про результати проведених контрольних заходів, яка міститься в актах ревізій, перевірок державних закупівель, аудиторських звітів, довідок спеціалістів тощо не відносяться до службової інформації Держаудитслужби, крім визначених випадків.

З огляду на зазначене, проблемним постає питання щодо інформації, яка відображається працівниками Держаудитслужби у актах, довідках та звітах, складених за результатами проведення контрольних заходів, зустрічних звірок та участі у якості спеціалістів у перевітках, що проводяться правоохоронними органами.

Зокрема, проблемним є питання щодо забезпечення посадовими особами Держаудитслужби реалізації положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» у разі відображення в акті, довідці чи звіті інформації та

отримання відповідних запитів про надання копій актів, звітів та довідок у разі, якщо запитувана інформація/документ:

- містить інформацію з обмеженим доступом, яка становить його частину;
- містить персональні дані (відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована);
- містить інформацію, що відноситься до комерційної чи банківської таємниці об'єкта перевірки;
- містить інформацію, що віднесена до службової інформації об'єкта перевірки;
- містить інформацію, що є предметом кримінального провадження та на розголошення якої, відповідно до ст. 222 КПК України встановлена заборона.

При цьому, проблемним є питання віднесення інформації, що міститься в зазначених документах, об'єктами контролю до інформації з обмеженим доступом вже після завершення контрольних заходів.

Гарантії забезпечення права на доступ до публічної інформації регламентовані ст. 3 Закону України «Про доступ до публічної інформації» та полягають в наступному:

- 1) обов'язком розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом;
- 2) визначенням розпорядником інформації спеціальних структурних підрозділів або посадових осіб, які організують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, якою він володіє;
- 3) максимальним спрощенням процедури подання запиту та отримання інформації;
- 4) доступом до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством;
- 5) здійсненням парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації;

б) юридичною відповідальністю за порушення законодавства про доступ до публічної інформації.

Ст. 5 Закону України «Про доступ до публічної інформації» визначає, що забезпечення доступу до інформації встановлюється шляхом:

– систематичного оприлюднення інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах («пасивний доступ»);

– надання відомостей за запитом на інформацію («активний доступ»).

«Активний» вид доступу до публічної інформації, з точки зору запитувачів, полягає у обов'язку розпорядників інформації надавати інформацію у відповідь на їхні запити. Форма та порядок, яким передбачено максимально спрощену процедуру подання запиту поштою, електронною поштою, телефоном чи факсом затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 року № 583. Так, в Україні запитувач отримує відповідь на запит не пізніше п'яти днів. Якщо запитується інформація для захисту життя чи свободи особи, стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян, відповідь надається не пізніше 48 годин з дня отримання запиту. Розпорядник інформації може продовжити строк розгляду запиту до 20 робочих днів з обґрунтуванням та повідомленням такого продовження запитувача письмово, не пізніше 5 робочих днів з моменту надходження запиту. Як приклад термінів надання відповідей у Бельгії та Швейцарії надаються протягом 30 днів Болгарії – 14 днів, в окремих випадках 24 дні, Сербії – 15 днів, в окремих випадках 40 днів [66, с. 58].

При цьому, стаття 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» містить вичерпний перелік випадків, коли розпорядник інформації може відмовити у наданні інформації (тобто в інших випадках відмова вважається неправомірною). А саме:

1) розпорядник інформації не володіє і не зобов'язаний відповідно до його повноважень, передбачених законодавством, володіти інформацією, щодо якої зроблено запит;

2) інформація, що запитується, належить до категорії інформації з обмеженим доступом відповідно до частини другої статті 6 цього Закону;

3) особа, яка подала запит на інформацію, не оплатила передбачені статтею 22 Закону фактичні витрати, пов'язані з копіюванням або друком;

4) не дотримано вимог до запиту на інформацію, передбачених частиною четвертою статті 20 цього Закону.

Статтею 17 Закону України «Про доступ до публічної інформації» передбачені три форми контролю за забезпеченням доступу до публічної інформації:

1) парламентський контроль – парламентський контроль за дотриманням права людини на доступ до інформації здійснюється Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, тимчасовими слідчими комісіями Верховної Ради України, народними депутатами України. Будь-яка фізична особа може звернутися до Уповноваженого в разі порушення права на інформацію органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими або службовими особами, в тому числі і у зв'язку з невиконанням Закону України «Про доступ до публічної інформації». Уповноважений також здійснює контроль за додержанням права на інформацію за власною ініціативою та за зверненнями народних депутатів України. У разі виявлення порушення права людини Уповноважений відповідно до статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» має право внести подання до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб. Адресати подання зобов'язані у місячний строк усунути порушення права людини.

2) громадський контроль – громадський контроль за забезпеченням розпорядниками інформації доступу до публічної інформації здійснюється

депутатами місцевих рад, громадськими організаціями, громадськими радами, громадянами особисто шляхом проведення відповідних громадських слухань, громадської експертизи тощо. Громадський контроль реалізують активні представники суспільства: громадяни та їх об'єднання. Закон передбачає, що такий контроль здійснюють депутати місцевих рад, громадські організації, громадські ради та громадяни особисто. Громадський контроль відрізняється від парламентського і державного тим, що він не веде до безпосереднього притягнення до відповідальності у випадку виявлення порушень права на доступ до інформації. Натомість представники громадськості можуть вносити пропозиції щодо усунення виявлених ними проблем, критикувати через ЗМІ неправомірні дії окремих посадовців або висвітлювати приклади їх сумлінної роботи. Громадський контроль може здійснюватися за допомогою численних механізмів – зокрема, моніторингів, опитувань, подання звернень, участі у громадських слуханнях та проведення громадських експертиз. Два останніх механізми окремо зазначені у статті 17 Закону, оскільки вони дають громадянам можливість ефективніше доносити свої пропозиції до суб'єктів владних повноважень.

3) державний контроль – державний контроль за забезпеченням розпорядниками інформації доступу до інформації здійснюється відповідно до закону. Державний контроль полягає у здійсненні органами державної влади нагляду за дотриманням норм законодавства, застосуванні заходів щодо припинення порушень вимог нормативно-правових актів та притягнення винних осіб до відповідальності. У статті 17 Закону йдеться про державний контроль за забезпеченням розпорядниками інформації доступу до інформації. Такий контроль здійснюють керівники органів державної влади – розпорядників інформації (відносно відповідальних осіб або працівників спеціальних підрозділів з питань запитів на інформацію), вищі органи в системі органів влади (стосовно підпорядкованих їм органів влади, їх посадових і службових осіб), суди (стосовно рішень, дій чи бездіяльності розпорядників).

Ефективність державного контролю забезпечується встановленням юридичної відповідальності за порушення права на доступ до інформації.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єкта владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес.

Відносини щодо створення, зберігання, одержання, збирання, використання, поширення, охорони, захисту інформації регулює Закон України «Про інформацію».

Правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, захистом основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних урегульовано Законом України «Про захист персональних даних».

Так, за 2017 рік Управлінням Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області отримано – 31 запит, за 2018 рік – 54 запита, та впродовж січня – листопада 2019 року – 26 запитів (див. рис. 3.4).

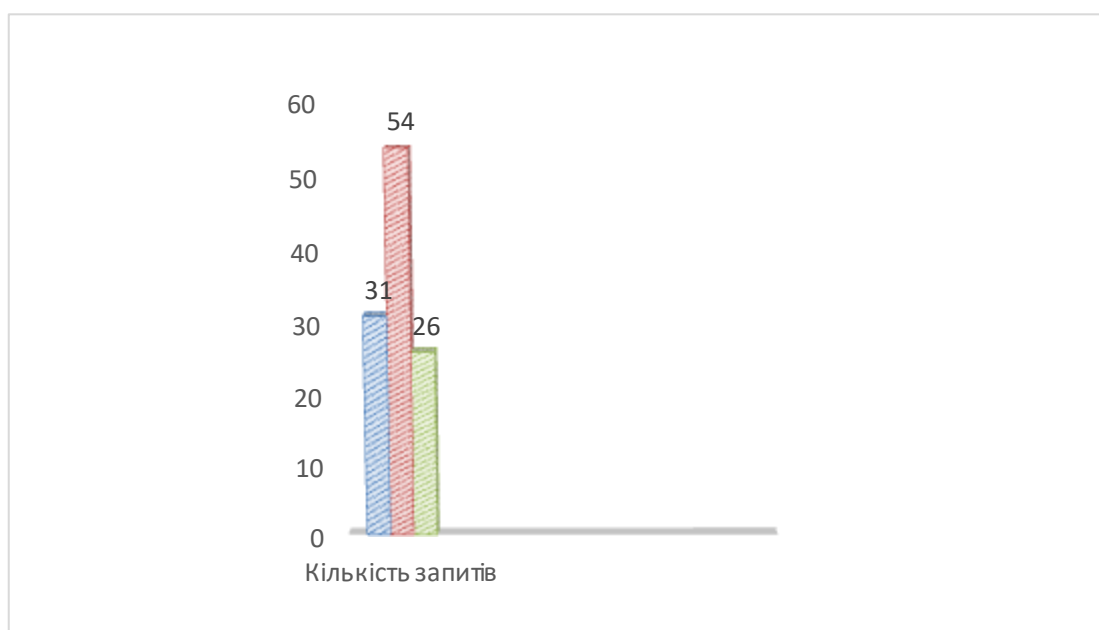

Рис. 3.4 Кількість запитів на публічну інформацію що надходили до Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області

Таким, чином ми спостерігаємо зменшення кількості запитувачів із інформаційними запитами. Аналізуючи зміст запитів на інформацію найчастіше вони стосувались інформації щодо планів роботи Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області та отримання копій матеріалів контрольних заходів.

Організація роботи з розгляду звернень громадян є одним із важливих напрямків діяльності Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області, спрямованим на захист конституційних прав і свобод людини і громадянина, зміцнення законності і правопорядку.

Аналітична та статистична інформація щодо стану роботи зі зверненнями громадян та інформаційними запитами постійно передається до Кабінету Міністрів України та Адміністрації Президента України, а також оприлюднюється у графічний спосіб на офіційному веб-сайті Держаудитслужби.

Органи державного фінансового контролю розглядають звернення громадян щодо порушення законодавства з фінансових питань [54].

Робота із зверненнями громадян в Управлінні здійснюється відповідно до Закону України «Про звернення громадян», Указу Президента України від 07.02.2008 № 109/2008 «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» та Порядку розгляду звернень та організації особистого прийому громадян у Державній аудиторській службі України та її міжрегіональних територіальних органах затвердженого наказом Державної аудиторської служби України від 24.11.2016 №149.

Крім того, з метою забезпечення у Східному офісу Держаудитслужби належного рівня роботи зі зверненнями громадян затверджено Регламент роботи зі зверненнями громадян у апараті Східного офісу Держаудитслужби та управліннях Східного офісу Держаудитслужби в Донецькій, Запорізькій та

Кіровоградській областях від 22.02.2017 №26, який визначає організаційні питання та аналіз звернень громадян, а також порядок організації та проведення керівництвом особистого прийому громадян.

Усі звернення громадян, що надійшли до Управління приймаються та попередньо розглядаються й реєструються. Попередній розгляд полягає в опрацюванні звернення та підготовки доповідної записки керівнику із проектом резолюції (див. табл. 3.1).

Діловодство за зверненнями громадян в Управлінні Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області ведеться окремо від інших видів діловодства спеціально призначеною для цього посадовою особою.

Згідно із Законом України «Про звернення громадян» громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Таблиці 3.1.

Кількість звернень громадян що надходили до Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області

№	Звідки надійшли звернення	за 2017 рік	за 2018 рік	впродовж січня – листопада 2019 року
1	Від громадян поштою	46	45	40
2	Від громадян на особистому прийомі	14	7	13
Разом		60	52	53

Аналізуючи зміст отриманих звернень можна зазначити, що заявники, як правило, передусім стурбовані особистими проблемами, найшвидшим та справедливим їх вирішенням. Порухені питання здебільшого носять соціальний характер і найчастіше стосуються порушень законодавства про працю, соціальних виплат, неналежного надання послуг підприємствами житлово-комунального господарства, незаконного використання державних коштів і майна. У зверненнях досить часто містяться прохання щодо проведення ревізій фінансово-господарської діяльності. Також порушуються питання незаконних, на думку заявників, дій керівників навчальних, медичних закладів, державних та комунальних підприємств (див. рис. 3.5.).

Розглядаючи звернення питання порушені у них включались до програм ревізій, а також спрямовувалися запити до об'єктів контролю відповідно до Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». Особистий прийом громадян в Управлінні проводиться згідно графіку, затвердженого наказом Східного офісу Держаудитслужби «Про затвердження Графіка особистого прийому громадян та представників організацій керівництвом Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області».

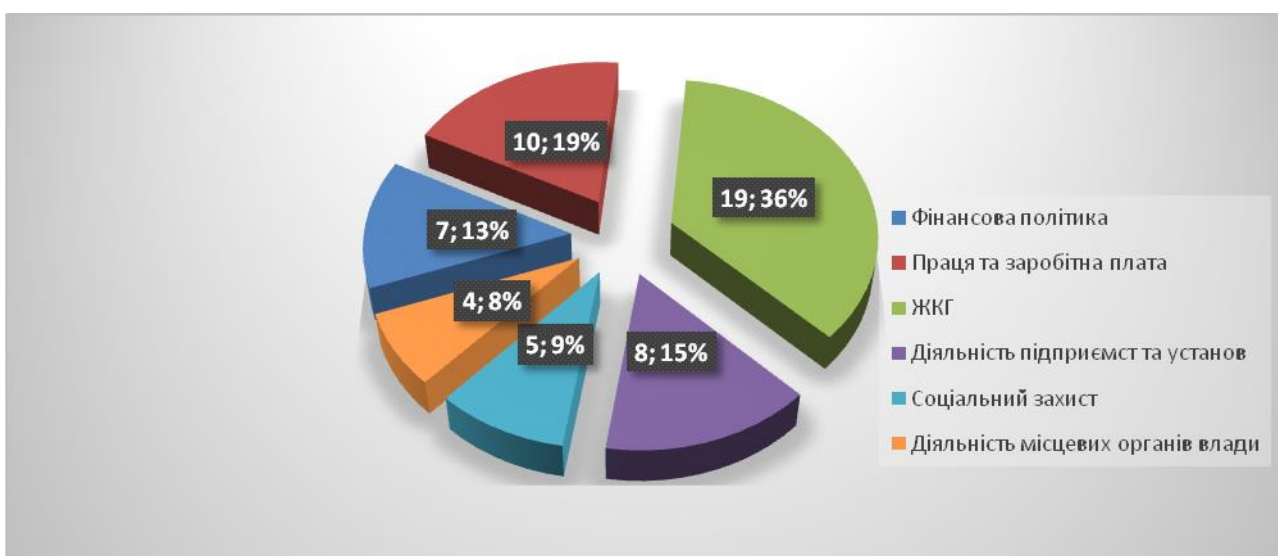

Рис. 3.5. Зміст питань порушених у зверненнях громадян, що надходили до Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області

З метою фіксації повідомлень громадян (в тому числі і анонімних) про порушення законодавства з фінансових питань на підконтрольних підприємствах, установах і організаціях, а також врахування їх при плануванні і проведенні ревізій, в Управлінні організовано роботу «телефону довіри». При здійсненні контрольних заходів, в приміщеннях місцезнаходження об'єктів контролю Управлінням розміщується інформації про номери «телефону довіри». Крім того, інформація про телефони довіри Управління розміщена на інформаційному стенді Управління, а також систематично висвітлюється у засобах масової інформації.

Таким чином, Управлінням Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області реалізовано можливість громадян повідомляти про факти порушень діючого законодавства при витрачанні бюджетних коштів, використанні державного і комунального майна підприємствами, установами та організаціями, випадки можливих корупційних або інших неправомірних дій (бездіяльності) та рішень посадових осіб Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області при здійсненні ними своїх повноважень.

При цьому, слід зазначити що Закон України «Про доступ до публічної інформації» не поширюється на відносини щодо отримання інформації суб'єктами владних повноважень при здійсненні ними своїх функцій, а також на відносини у сфері звернень громадян, які регулюються спеціальним законом (див. Додаток А, табл.1).

Також, слід зазначити що серед заходів державного фінансового контролю є моніторинг закупівель. Питання дотримання законодавства у сфері публічних закупівель на сьогодні є одним із найактуальнішим у зверненнях громадських організацій.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», контроль за дотриманням законодавства у сфері закупівель здійснюється шляхом проведення моніторингу закупівлі у порядку, встановленому ст. 7-1 Законом

України «Про публічні закупівлі», проведення перевірки закупівель, а також під час державного фінансового аудиту та інспектування. Моніторинг закупівлі здійснюється за місцезнаходженням органу державного фінансового контролю [56].

Підстави для проведення моніторингу публічних закупівель викладені в ч. 2 ст. 7-1 Закону України «Про публічні закупівлі», а саме:

- 1) дані автоматичних індикаторів ризиків;
- 2) інформація, отримана від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, про наявність ознак порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель;
- 3) повідомлення в засобах масової інформації, що містять відомості про наявність ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель;
- 4) виявлені органом державного фінансового контролю ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель в інформації, оприлюдненій в електронній системі закупівель;
- 5) інформація, отримана від громадських об'єднань, про наявність ознак порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель, виявлених за результатами громадського контролю у сфері публічних закупівель відповідно до статті 9 Закону.

За наявності однієї або кількох таких підстав, керівник органу державного фінансового контролю або його заступник приймає рішення про початок моніторингу закупівлі оприлюднюється протягом 2 робочих днів з дня його прийняття в електронній системі закупівель органом державного фінансового контролю із зазначенням унікального номера оголошення про проведення процедури закупівлі, присвоєного електронною системою закупівель, та дати його оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу та/або унікального номера повідомлення про намір укласти договір та дати його оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу, а також опису підстав для здійснення моніторингу закупівлі.

Здійснення моніторингу закупівлі не може перевищувати 15 робочих днів з дати оприлюднення рішення про початок моніторингу закупівлі в електронній системі закупівель.

За результатами моніторингу закупівлі Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області складає та підписує висновок про результати моніторингу закупівлі (далі – висновок) та висновок підлягає оприлюдненню в електронній системі закупівель протягом 3 робочих днів з дня його складання. При цьому, форма висновку та порядок його заповнення встановлено наказом Держаудитслужби від 23.04.2018 № 86 «Про затвердження форми висновку про результати моніторингу закупівель та порядку його заповнення», який зареєстровано у Міністерстві юстиції України 01.06.2018 за № 654/32106.

Висновок складається у формі електронного документа та заповнюється відповідно до встановленої форми в електронній системі закупівель.

Після заповнення форми висновку висновок вивантажується з електронної системи закупівель у візуальну форму у форматі текстового редактора для його підписання та затвердження. Висновок підписується та затверджується накладанням електронного підпису з дотриманням вимог законодавства у сфері електронного документообігу.

При цьому, технічну можливість фіксації в системі електронних закупівель результатів моніторингу закупівель, дати початку та завершення моніторингу закупівлі, оприлюднення висновку про результати моніторингу закупівель та заперечень до нього, а також можливості обміну інформації між замовником та органом державного фінансового контролю згідно з Прикінцевими та перехідними положеннями Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законів України щодо здійснення моніторингу закупівель» доручено забезпечити Міністерству економічного розвитку і торгівлі України (далі – Мінекономрозвитку).

Своєю чергою, Законом України «Про публічні закупівлі», визначено, що веб-портал Уповноваженого органу з питань закупівель – інформаційно-телекомунікаційна система, до складу якої входять модуль електронного аукціону і база даних, та який є частиною електронної системи закупівель та забезпечує створення, зберігання та оприлюднення всієї інформації про закупівлі, проведення електронного аукціону, автоматичний обмін інформацією і документами та користування сервісами з автоматичним обміном інформацією, доступ до якого здійснюється за допомогою мережі Інтернет, а електронна система закупівель – інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує проведення процедур закупівель, створення розміщення оприлюднення та обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал, авторизовані електронні майданчики, між яким забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 166 «Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків, згідно з яким адміністратором електронної системи закупівель є юридична особа, визначена Мінекономрозвитку відповідальною за забезпечення функціонування та наповнення веб-порталу.

Так, з метою забезпечення належного функціонування електронної системи закупівель Мінекономрозвитку своїм наказом від 18.03.2016 № 473 «Про визначення веб-порталу Уповноваженого органу з питань закупівель у складі електронної системи закупівель та забезпечення його функціонування» відповідальним за забезпечення функціонування та наповнення веб-порталу визначено Державне підприємство «ПРОЗОРРО».

Так, Управлінням отримано звернень громадських організацій щодо порушень законодавства про закупівлі за 2017 рік – 44 звернення, за 2018 рік – 161 звернення, та впродовж січня – листопада 2019 року – 238 звернень (див. рис. 3.6.).

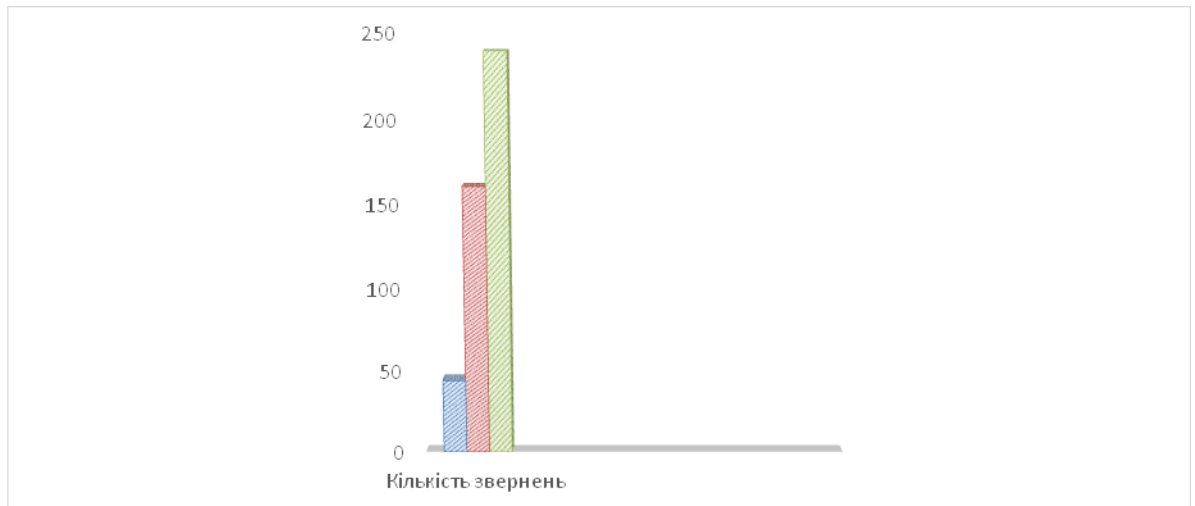

Рис. 3.6. Кількість звернень громадських організацій щодо порушень законодавства про закупівлі, що надходили до Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області

Зростання кількості звернень громадських організацій до Управління з питань проведення моніторингу закупівель перш за все пов'язано із передбаченого права звертатися до органу державного фінансового контролю на законодавчому рівні, а також і з тим, що з вересня 2015 року відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель» Держаудитслужба наділена новою функцією – здійснення моніторингу державних закупівель. Така функція залишилася за Держаудитслужбою і з прийняттям Закону України «Про публічні закупівлі». Відповідно до вказаних законів Порядок проведення моніторингу мав бути затверджений Мінфіном. Однак процедура/механізм врегулювання здійснення моніторингу закупівель Держаудитслужбою затверджена лише у січні 2018 року. Так, з 27 січня 2018 року набрав чинності Закон від 21.12.2017 № 2265-19 «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законів України щодо здійснення моніторингу закупівель». Орган державного фінансового контролю отримав повноваження щодо моніторингу публічних закупівель на всіх стадіях закупівлі: від оголошення до укладення договору та під час його виконання.

3.2. Основні чинники оптимізації забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в Україні

Формування незалежного інституту транспарентності потребує удосконалення нормативно-правової бази і комунікацій органів публічної влади, активну участь громадськості у розвитку забезпеченні транспарентності органів публічної влади.

В Україні поступово формуються громадянські інститути, які сприяють інформаційній взаємодії влади і суспільства, проте вони діють безсистемно і не мають уніфікованих організаційних форм забезпечення такої взаємодії.

Піар-підтримка і популяризація ідеї транспарентності влади потрібні для того, щоб просунути норми транспарентності у всі сфери життя суспільства. Просвітництво і пропаганда у цій сфері, будуть сприяти підвищенню культури транспарентності й населення, і державних службовців. При цьому, ідея транспарентності управління й влади повинна стати загальнодержавною пропагандою, в усіх сферах діяльності як державних та і приватних.

Транспарентність органів публічної влади є важливим чинником модернізації державного управління, формування громадянського суспільства. Водночас реалізація принципу транспарентності українською владою є дієвим засобом боротьби з таким негативним явищем у державно-управлінських відносинах, як корупція, у тому числі політична. Транспарентність формує нову культуру взаємовідносин влади і суспільства, спонукає їх до політичного діалогу. Функціонування та розвиток принципу транспарентності в діяльності органів публічної влади мають свої особливості залежно від структурованості управлінського простору. Стан реалізації принципу транспарентності публічного управління диференціюється за сферами суспільного життя (політична, економічна, правова, соціальна тощо) та за рівнями управління (державний, регіональний, місцевий). Підвищення рівня транспарентності на кожному напрямі публічного управління залежить від достовірності й повноти інформації, з урахування інтересів громадян, їх участі в підготовці і прийнятті управлінських рішень, від морально - етичної поведінки чиновників.

На нашу думку, вдосконалення законодавства з напрямків діяльності громадських організацій, також може бути чинником підвищення транспарентності органів публічної влади в Україні.

На сьогодні в Україні партнерські відносини між владою і громадським суспільством, в якому останній виступає як носій демократичних прав та свобод, на початку свого становлення. Можливість громадян брати участь у процесі обговорення та вироблення управлінських рішень шляхом участі у громадських організаціях, чинним законодавством визначено консультації, як один із основних способів комунікації влади та громадськості, на місцях є громадські слухання, передбачено навіть контрольну функцію громадськими організаціями за діяльність органів публічної влади, одна відсутній реальний механізм реалізації такої контрольної функції представниками громадськості. Отже, внесення відповідних змін до чинного законодавства України, а саме дієвого механізму контролю інституту громадського суспільства, забезпечить належний рівень транспарентності органів публічної влади в Україні.

Розглядаючи основні чинники транспарентності влади можна виокремити наступні:

- якісне нормативно-правове забезпечення;
- дієві механізми участі громадськості у діяльності публічної влади;
- рівень політичної культури у громадян, а також держави в цілому.

Транспарентність органів публічної влади є двостороннім процесом. Якісне інформування громадськості про свою діяльність та результати роботи та зацікавленість громадськості у діяльності органів публічної влади.

Подальше дослідження недоліків законодавства України та визначення напрямів його вдосконалення, адаптацію європейських стандартів, впровадження принципу транспарентності та введення в науковий та правовий обіг поняття «транспарентність органів публічної влади», має практичне значення.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати досліджень, зазначаємо, що гіпотеза висунута на початку дослідження знайшла своє підтвердження, завдання вирішені, мета роботи досягнута. За результатами проведеної роботи, можна дійти до наступних висновків:

1. Враховуючи, що поняття «транспарентність», «прозорість», «відкритість», «публічність» найчастіше розглядаються як синоніми, актуальним є закріплення на законодавчому рівні поняття «транспарентність органів публічної влади» (відкритість, прозорість, гласність, публічність і підзвітність процесів функціонування органів публічної влади). Характеристики транспарентності органів публічної влади: прозорість – як технологія, відкритість – як характеристика, що передбачає можливість (закріплення норм), гласність – як засіб, інструмент підтримки транспарентності, публічність – як напрямок транспарентності, доступність будь-якої інформації, та підзвітність – як контрольна властивість транспарентності.

2. Аналізуючи законодавче забезпечення інших країн, визначено, що транспарентність – це право на свободу інформації та висловлення думок (гласність та публічність), та у більшості країн існує дієвий механізм участі інституту громадського суспільства у діяльності органів влади.

3. Відповідно до європейських стандартів забезпечення транспарентності органів публічної влади, не тільки створення спеціальних законів про інформацію та доступу до інформації, а й забезпечення контролю за дотриманням цих законів владою та громадськими організаціями. При цьому, спеціальне законодавство у сфері транспарентності не є гарантом реального дотримання принципу транспарентності діяльності органів публічної влади, в більшості країн існує ще низка нормативно-правових актів, що регулюють транспарентність діяльності публічної влади. Як, приклад нормативно-правові акти, які регулюють діяльність громадських організацій та визначають їх спеціальний статус, права та обов'язки.

4. Тенденція розвитку транспарентності органів публічної влади в Україні проявляється в існуванні різних форм транспарентності, таких як забезпечення доступу громадян до публічної інформації, створених організаціях або визначенні посадові особи, які збирають, поширюють, систематизують інформацію про діяльність влади, відповідальних за виконання норм закону, участі громадськості.

5. За результатами аналізу нормативно-правової бази забезпечення транспарентності органів публічної влади встановлено, що європейські країни вже сформували правовий механізм забезпечення транспарентності, в Україні незважаючи на існуюче нормативне забезпечення цей процес лише починається. Чинне законодавство України містить лише окремі відповідні норми, які потребують удосконалення. Прийняття закону щодо забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади дозволить зробити діяльність влади прозорішою, зрозумілішою та доступнішою, а отже, підвищить рівень довіри громадськості до неї.

6. Забезпечення транспарентності органів публічної влади потребує вдосконалення комунікацій органів публічної влади, інституту громадянського суспільства, поширення принципу транспарентності на освітній простір, що у свою чергу, дозволить закріпити та забезпечити транспарентність органів публічної влади; використання механізмів забезпечення відкритості та прозорості влади, реалізації інформаційних програм, піару і популяризації ідей транспарентності органів публічної влади.

7. Підвищення політичної культури населення України надасть можливість збільшити активну участь громадськості у справах держави. На сьогодні, ми бачимо низьку зацікавленість зі сторони громадян у діяльності публічних органів і громадських організаціях.

8. Значна кількість веб-порталів органів публічної влади створює перешкоди, нерозуміння та складність використання таких сайтів населенням країни, а отже доцільно використовувати європейську практику існування веб-порталів, таких як єдине вікно Європи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук Т. Принцип прозорості комунікації органів державної влади з населенням: понятійно-концептуальне бачення. *Вісник книжкової палати*. 2009. № 4. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vkr_2009_4_17. (дата звернення 07.10.2019).

2. Афонін Е. А., Суший О. В. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України : конспект лекції до короткотермінового семінару в системі підвищення кваліфікації кадрів. Київ : НАДУ, 2010. 48 с.

3. Бабаєв В. М., Новикова М. М., Гайдученко С. О. Текст лекцій з дисципліни «Електронне урядування». / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2014. 127 с.

4. Баранов О. Інститути інформаційного права. *Правова інформатика*. Київ, 2006. Вип. 3 (11). С. 37-43.

5. Береза А. В. Доступ до інформації як складова електронного уряду. *Держава і право. Юридичні і політичні науки* : зб. наук. праць. 2010. Вип. 50. С. 679-686.

6. Валитова Л. И. К вопросу о сущности конституционного права на информацию о деятельности органов публичной власти. *Вестник Башкирского университета*. 2014. № 1. С. 343-347.

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. П. Бусел. Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.

8. Віденська декларація і Програма дій : Декларація, Міжнародний документ від 25.06.1993. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_504. (дата звернення 11.02.2016).

9. Відкритість, дієвість, результативність : Кабінет Міністрів України. Програма від 17.03.2003 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-03>. (дата звернення 25.11.2019).

10. Грищенко Н. Транспарентність влади: нема патриціїв – нема васалія : *Віче. Електронний ресурс*. 2008. №11. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/982/>. (дата звернення 08.11.2019).

11. Гудима Н. В. Принципи відкритості і прозорості в діяльності органів державного управління України : монографія. Київ, 2008. 142 с.

12. Декларації принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті» : Декларація, Міжнародний документ від 12.12.2003. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c57. (дата звернення 16.10.2019).

13. Демократія участі в Україні. Стан реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства / М. І.Ставніччук та ін. Київ, 2015. 170 с.

14. Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європи від 24.10.1995 р. «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_242. (дата звернення: 22.11.2019).

15. Європейський кодекс належної управлінської поведінки Люксембург. 2005. URL: http://civic.kmu.gov.ua/civic_old/doccatalog/document?id=128635. (дата звернення 03.09.2019).

16. Забезпечення доступу до публічної інформації як стратегічний пріоритет державної політики України : аналіт. доп. / О. А. Корнієвський та ін.; за ред. О. А. Корнієвського. Київ : НІСД, 2012. 72 с.

17. Загальна декларація прав людини: Декларація. Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015. (дата звернення: 11.10.2019).

18. Заєць О. В. Забезпечення реальності інформаційних прав людини і громадянина як основа інформаційної безпеки сучасної держави. *Право і безпека* : наук. журн. 2012. Вип. 3. С. 92–96.

19. Ібрагімова І. М. Прозорість влади. Основи забезпечення інформаційної взаємодії державних органів з громадськістю (презентац.схеми). Київ : ПРООН, 2002. 30 с.

20. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : монографія. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2010. 312 с.

21. Клімушин П. С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві : монографія. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2016. 524 с.

22. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) : Конвенція. Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_015. (дата звернення: 11.10.2019).

23. Конституція Австрії. 1987 р. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=160>. (дата звернення: 22.11.2019).

24. Конституція Іспанії. 1978 р. URL: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>. (дата звернення: 22.11.2019).

25. Конституція Норвегії. 1814 р. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=142>. (дата звернення: 22.11.2019).

26. Конституція Португалії. 1989 р. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/portugal/portug-r.htm. (дата звернення: 22.11.2019).

27. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%802/2/3>. (дата звернення 03.09.2019).

28. Конституція Швейцарії. 1999 р. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/swiss/swiss--r.htm. (дата звернення: 22.11.2019).

29. Крет О. В. Інституалізація транспарентності державної влади : автореф. дис. ... к.політ.н. : 23.00.02. Чернівці, 2010. 20 с.

30. Наливайко Л. Р., Романов М. Ю. Поняття та ознака транспарентності в контексті євроінтеграції. *Екологічне право України*. 2016. № 1-2. С. 55-59.

31. Науково практичний коментар Закону України «Про доступ до публічної інформації». / Р. Головенко, Д. Котляр, О. Нестеренко. Київ, 2012. 335 с.

32. Пашковська М. В. Поняття транспарентності в сучасній науці «Державне управління». *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 34. С. 135-143

33. Пилаєва В. М. Адміністративно-правові засади забезпечення транспарентності в діяльності органів виконавчої влади в Україні : дис. ... к.юрид.н. : 12.00.07. Харків, 2017. 245 с.

34. Питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органах виконавчої влади» : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. №583. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-2011-%D0%BF>. (дата звернення: 17.10.2019).

35. Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації : Указ Президента України від 05.05.2011 р. № 547. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/547/2011/print1329898340265736>. (дата звернення: 17.10.2019).

36. Питання Координаційної ради сприяння розвитку громадянського суспільства : Указ Президента України від 04.11.2016 р. № 487/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/487/2016>. (дата звернення: 18.10.2019).

37. Питання системи обліку публічної інформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2011 р. №1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1277-2011-%D0%BF>. (дата звернення: 19.10.2019).

38. Поппер К.Р. Открытое общество и его враги : пер. с англ. Москва, Феникс. 1992. 448 с.

39. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>. (дата звернення: 11.11.2019).

40. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/ed20120322>. (дата звернення: 11.10.2019).

41. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>. (дата звернення: 13.09.2019).

42. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>. (дата звернення: 18.11.2019).

43. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. (дата звернення: 11.10.2019).

44. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. №996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>. (дата звернення: 11.11.2019).

45. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 13.10.2019).

46. Про затвердження граничних норм витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 р. №740. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2011-%D0%BF>. (дата звернення: 19.10.2019).

47. Про затвердження плану заходів на 2019 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2019

№657-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/657-2019-%D1%80>. (дата звернення: 01.12.2019).

48. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. №43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>. (дата звернення: 02.10.2019).

49. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 835 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF>. (дата звернення: 11.10.2019).

50. Про затвердження Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влад: Постанова, Інструкція, Вимоги від 30.11.2011 р. № 1242. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1242-2011-%D0%BF>. (дата звернення 30.10.2019).

51. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 11.10.2019).

52. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>. (дата звернення: 18.11.2019).

53. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 13.10.2019).

54. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. №2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. (дата звернення: 02.10.2019).

55. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової

інформації : Закон України від 23.09.1997 р. № 539/97-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/539/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 11.11.2019).

56. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. №922-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19/print>. (дата звернення: 02.10.2019).

57. Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 06.07.1999 р. № 832-XIV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-14>. (дата звернення: 11.11.2019).

58. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>. (дата звернення: 13.10.2019).

59. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n2>. (дата звернення: 16.11.2019).

60. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 р. № 3759-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>. (дата звернення 11.02.2016).

61. Публічне управління : термінол. слов. / В. С. Куйбіда. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

62. Романенко Є. Відкритість та прозорість як структурні рівні транспарентності державного управління та їх комунікативні функції. *Теоретичні та прикладні питання державотворення* : електрон. наук. фах. вид. Одеса. 2014. Вип. 14. С. 17-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2014_14_4. (дата звернення: 11.09.2019).

63. Романюк С. Особенности демократизации политического управления в условиях глобализации : дисс. ... к.полит.н. : 23.00.04. Москва, 2005. 181 с.

64. Савченко О. В. Теоретико-правові засади громадського контролю за діяльністю органів державної влади : автореф. дис ... к.юрид.н. : 12.00.01. Запоріжжя, 2016. 20 с.

65. Селіванов А. Публічна влада і громадянин в умовах застосування судової адміністративної юрисдикції (проблеми теорії і практики). *Право України*. 2006. № 9. С. 28 – 33.

66. Стадник Р. Відкритість органів влади в контексті законодавства про доступ до публічної інформації. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. Вип. 2 (10). С. 55-59.

67. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : Стратегія від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. (дата звернення 18.11.2019).

68. Сушинський О.І. Контроль у сфері публічної влади: теоретико-методологічні та організаційно-правові аспекти : монографія. Львів : ЛРІДУ УАДУ, 2002. 468 с.

69. Тихомірова Є.Б. Транспарентність і відкритість діяльності влади та шляхи їх забезпечення. *Наукові записки. НаУКМА. Політологія*. 2002. Т.20. С. 39-43.

70. Чиркин В. Е. Публичная власть. Москва : Юристъ, 2005. 175 с.

71. Шаров Ю. П., Маматова Т. В. Міжнародні практики громадського моніторингу надання публічних послуг. *Аспекти публічного управління*. Дніпропетров. регіонал. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2013. №2. С. 69-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2013_2_13. (дата звернення 14.11.2019).

72. Шевченко Т. Міжнародні стандарти забезпечення свободи вираження поглядів. *Збірник публікацій «Артикль 19»*. Київ : Фенікс, 2008. 224 с. URL: http://cedem.org.ua/wpcontent/uploads/userimages/book_files/Freedom%20of%20expressions_A19.pdf. (дата звернення: 02.11.2019).

73. Ярошенко В. М. Транспарентність та відкритість влади як механізми становлення інституту демократичної громадянськості. *Наукові праці Чорном.*

держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв. Серія: Політологія. 2012. Т. 182. Вип. 170. С. 85-91.

74. Alt J. Transparency and Accountability: Empirical Results for Us States. *Journal of Theoretical Politics*. 2010. № 22 (4). P. 379-406.

75. Black J. Oxford Dictionary of Economics. *Oxford University Press*. 1997. URL: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199237043.001.0001/acref-9780199237043-e-3191?rskey=SYXx73&result=3011>. (дата звернення: 09.11.2019).

76. Hood C. Transparency: the key to better governance? *Oxford University Press*, 2006. 231 p.

77. Open government index. URL: https://photius.com/rankings/open_government_index_country_rankings_2018.html. (дата звернення: 13.10.2019).

78. Park H. The roles of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction. *International Review of Administrative Sciences*. 2011. № 77 (2). P. 254-274.

79. Piotrowski S. Measuring Municipal Transparency. *Paper prepared for the 14th IRSPM conference*, 2010. URL: http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/3/9/6/0/4/pages396040/p396040-1.php. (дата звернення: 15.11. 2019).

80. Transparency International. Corruption perceptions index. URL: <https://www.transparency.org/cpi2018>. (дата звернення: 11.10.2019).

81. World Justice Project Rule of Law Index. URL: <https://worldjusticeproject.org/our-work/wjp-rule-law-index>. (дата звернення: 13.10.2019).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1

Основні критерії розмежування сфер дії законів України
«Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації»

ЗУ «Про звернення громадян»	ЗУ «Про доступ до публічної інформації»
Під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Тобто потребує вчинення певних дій.	Запит – це прохання надати публічну інформацію що знаходиться у володінні розпорядника цієї інформації, не потребує узагальнення, аналітичної обробки даних або створення її в інший спосіб.
Суб'єкти	
Громадяни України, особи, які не є громадянами України і законно знаходяться на її території	фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень.
Форма документа	
Звернення може бути усним чи письмовим (ст. 5 Закону)	Запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача (ст.19 Закону)
Вимоги до оформлення	
<p>Усне звернення викладається громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри, телефонні "гарячі лінії" та записується (реєструється) посадовою особою.</p> <p>Письмове звернення надсилається поштою або передається громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, повноваження якої оформлені відповідно до законодавства. Письмове звернення також може бути надіслане з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення).</p> <p>У зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення повинно бути підписано заявником (заявниками) із</p>	<p>Письмовий запит подається в довільній формі.</p> <p>Запит на інформацію має містити:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер засобу зв'язку, якщо такий є; 2) загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо; 3) підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі. <p>З метою спрощення процедури оформлення письмових запитів на інформацію особа може подавати запит шляхом заповнення відповідних форм запитів на інформацію, які можна отримати в розпорядника інформації та на офіційному веб-сайті відповідного розпорядника.</p>

<p>зазначенням дати. В електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається.</p>	<p>У разі якщо з поважних причин (інвалідність, обмежені фізичні можливості тощо) особа не може подати письмовий запит, його має оформити відповідальна особа з питань доступу до публічної інформації, обов'язково зазначивши в запиті своє ім'я, контактний телефон, та надати копію запиту особі, яка його подала.</p>
<p>Строк розгляду</p>	
<p>Звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, - невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів.</p> <p>На обгрунтовану письмову вимогу громадянина термін розгляду може бути скорочено від встановленого цією статтею терміну. (ст. 20 Закону)</p>	<p>Розпорядник інформації має надати відповідь на запит на інформацію не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту. У разі якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, розпорядник інформації може продовжити строк розгляду запиту до 20 робочих днів з обгрунтуванням такого продовження. Про продовження строку розпорядник інформації повідомляє запитувача в письмовій формі не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту. У разі якщо запит на інформацію стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин з дня отримання запиту (ст. 20 Закону)</p>
<p>Підстави для відмови</p>	
<p>Звернення, які не підлягають розгляду та вирішенню</p> <p>Письмове звернення без зазначення місця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого неможливо встановити авторство, визнається анонімним і розгляду не підлягає.</p> <p>Не розглядаються повторні звернення одним і тим же органом від одного і того ж громадянина з одного і того ж питання, якщо перше вирішено по суті, а також ті звернення, терміни розгляду яких передбачено статтею 17 Закону</p>	<p>Відмова в задоволенні запиту на інформацію</p> <p>Розпорядник інформації має право відмовити в задоволенні запиту в таких випадках:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) розпорядник інформації не володіє і не зобов'язаний відповідно до його компетенції, передбаченої законодавством, володіти інформацією, щодо якої зроблено запит; 2) інформація, що запитується, належить до категорії інформації з обмеженим доступом відповідно до частини

<p>Якщо питання, порушені в одержаному органом державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, об'єднаннями громадян або посадовими особами зверненні, не входять до їх повноважень, воно в термін не більше п'яти днів пересилається ними за належністю відповідному органу чи посадовій особі, про що повідомляється громадянину, який подав звернення.</p>	<p>другої статті 6 цього Закону;</p> <p>3) особа, яка подала запит на інформацію, не оплатила передбачені ст. 21 Закону фактичні витрати, пов'язані з копіюванням або друком;</p> <p>4) не дотримано вимог до запиту на інформацію, передбачених ч. 5 ст. 19 Закону.</p> <p>Відповідь розпорядника інформації про те, що інформація може бути одержана запитувачем із загальнодоступних джерел, або відповідь не по суті запиту вважається неправомірною відмовою в наданні інформації.</p> <p>Розпорядник інформації, який не володіє запитуваною інформацією, але якому за статусом або характером діяльності відомо або має бути відомо, хто нею володіє, зобов'язаний направити цей запит належному розпоряднику з одночасним повідомленням про це запитувача. У такому разі відлік строку розгляду запиту на інформацію починається з дня отримання запиту належним розпорядником.</p> <p>У відмові в задоволенні запиту на інформацію має бути зазначено:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прізвище, ім'я, по батькові та посаду особи, відповідальної за розгляд запиту розпорядником інформації; 2) дату відмови; 3) мотивовану підставу відмови; 4) порядок оскарження відмови; 5) підпис. <p>5. Відмова в задоволенні запиту на інформацію надається в письмовій формі.</p>
--	---

Таблиця 1

Відомості про контрольно-ревізійну роботу

Управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області

ПОКАЗНИКИ	Кількість (фактів, об'єктів контролю)		
	2017 рік	2018 рік	Січень-листопад 2019 року
Проведено контрольних заходів	69	57	57
Ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності	59	42	47
Контрольних заходів за зверненнями правоохоронних органів	21	5	2
Державних фінансових аудитів виконання місцевих бюджетів	1	2	1
Державних фінансових аудитів виконання бюджетних програм	1	4	4
Державних фінансових аудитів діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки	4	8	3
Перевірок державних закупівель	3	0	2
Перевірок у складі робочих груп (комісійних перевірок)	1	1	0
Проведено зустрічних звірок	165	166	107
Кількість підприємств, установ і організацій, в яких виявлено фінансові порушення	56	43	47
Кількість переданих до правоохоронних органів матеріалів ревізій, перевірок державних закупівель та комісійних перевірок	46	27	21

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я Єзерницька Юлія Костянтинівна, студент(ка) 2 курсу,
форми навчання заочна,
факультету соціології та управління,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»,
адреса електронної пошти ulya.ezernickaya@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
«Забезпечення транспарентності діяльності органів публічної влади в
Україні»

відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що
визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких
ознайомлений/ознайомлена;

заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є
ідентичною її друкованій версії;

згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям
академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою
інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї
системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____

Дата _____ Підпис _____ ПІБ(науковий керівник) _____